

58. országos ülés

1869. október 26-dikán

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: A VIII. osztály egy igazoló bizottsági tag megválasztására utasítatik. A miniszterelnök tudósítja a házat Wenckheim Béla b. belügyminiszter lemondásának elfogadásáról és Rajner Pál bars megyei főispánnak belügyminiszterré történt kinevezéséről. A vizsgálat Széky Péter megválasztásáról benyújtatik. Vukotinovic Lajos, Kralyevics Miroszlav és Jelasics Kázmér megbízó levelei bemutattnak. Kérvények benyújtása. Gubody Sándor török-vasúti határozati javaslatának alkalmilag napirendre tüzetése mondatik ki. Irányi Dániel horvát ügyekben interpellálja a kormányt. A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslat tárgyalás alá vétetvén, általánosságban elfogadtatik s részletes tárgyalása elkezdődik.

A kormány részéről jelen vannak: Eötvös József b., Horvát Boldizsár; később Gorove István.

Az ülés kezdődik d. e. 10¹/₄ órákor.

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Bujanovics Sándor jegyző ur fogja vezetni, a szólan kivánók neveit Széll Kálmán és Jámbor Pál jegyző urak fogják jegyezni. A múlt ülés jegyzőkönyve fog hitelesítettetni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa az október 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Nincs észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Tehát hitelesítettetik.

Az épen most felolvasott jegyzőkönyv egyik pontja szerint ma reggel 9 órákor kellett volna az igazoló bizottságnak megalakulnia. Azonban teljes számmal most sem jöttek össze a tagok, jelesen Zuvics képviselő ur tegnap hat heti szabadságot kapott. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy a VIII-ik osztály Zuvics képviselő ur helyett az igazoló bizottságba lehetőleg ma délután egy másik tagot válaszson. A VIII-ik osztály tagjai a következők:

Széll Kálmán jegyző *(felolvassa a VIII. osztály tagjainak névsorát.)*

Elnök: Kérem tehát a VIII-ik osztály tagjait, méltóztattassanak akár a mai ülés után azonnal, akár délután ezen választás végett összejönni, holnapra pedig méltóztassanak a választott tagnak nevéet bejelenteni, hogy azután az igazoló bizottság dolgához láthasson, mert attól függ számos képviselő társunk igazolása. *(Helyeslés.)*

Van szerencsém a t. háznak bemutatni a miniszterelnök urnak egy levelét, mely hozzám érkezett.

Bujanovics Sándor jegyző *(felolvassa a levelet, melyben Wenckheim Béla b. belügyminiszter lemondásának elfogadása és Rajner Pálnak belügyminiszterré kineveztetése közöltetik. Éljenzés.)*

Elnök: A t. ház tudomásul veszi a tudósítást.

Török Sándor képviselő ur lévén kiküldve Széky Péter választásának vizsgálatára, benyújtja jelentését a szükséges irományokkal együtt. A hetedik bíráló bizottsághoz utasítandó.

Három horvátországi képviselő ur lemondván, a helyökbe választottak bemutatják megbízó levelöket. Barabás Sándor helyett Vukotinovic Lajos, Jurkovic János helyett Kralyevics Miroszlav és Lábás Antal helyett Jellasics Kázmér választatott. Megvizsgálás végett a három megbízó levél az állandó igazoló bizottsághoz utasítottatik.

Betegh Kelemen képviselő ur szabadságot kér, indokul mást nem hozván fel, mint családi és gazdasági körülményeit. *(Zaj. Nem adjuk meg!)* Miután két képviselő urtól ugyanezen okoknál fogva megtagadta a t. ház, azt hiszem most sem lehet megadni. *(Helyeslés. Felkiáltás a szélső bal oldalon: Megadjuk!)* Tehát nem adatik meg.

Több képviselő urnak kérvénye van.

Prileszky Tádé: T. ház! Bátorkodom a házszabályok értelmében Stelczer Károly a nagyszombati evangélikus gyülekezet rendes lel-

készének, a nagyszombati ágostai hitv. evangélikus anyaegyházi gyülekezet felügyelője és gondnoka által pártolt folyamodványát tiszteletteljesen benyújtani, melyben Stelczer Károly lelkész, előadván, hogy a magas miniszterium által a lipótvári evangélikus katonaság és az ott raboskodó fegyenczek lelki ellátásától felmentetett és az azért járó évi 200 frtot tevő fizetését is elvesztette, mi által oly helyzetbe jutott, hogy családjával együtt inséggel küzdeni kénytelen, ezen 200 frt. kárpótlásaért esedezik: kérem e folyamodást a kérvényi bizottsághoz utasítani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Szilágyi Lajos: T. ház! Van szerencsém Küküllő megye közönségének kérvényét, melyben a birói szervezés tárgyában felterjesztett biharmegyei felirat pártolását kifejezvének annak tekintetbe vételét kéri, tisztelettel benyújtani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasítatik.

Irányi Dániel: Bihar megyei Nagyszalonta városában lakó 144 polgár két rendbeli kérvényt intéz a t. házhoz. Az egyik a testi büntetések eltörlése tárgyában, a másik a vallásszabadság érdekében.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasítatik.

Gubody Sándor (szól, de a nagy zaj miatt nem hallható.)

Elnök: Megvallom, én nem értettem, mit kíván a t. képviselő ur.

Gubody Sándor: Elmondom hát még egyszer. (Derűtség.) Julius 10-én voltam bátor a török vasutra vonatkozó határozati javaslatot a ház asztalára letenni; annak kinyomatása és a t. képviselő urak közt leendő kiosztása megrendeltetvén, azt hiszem, türelmetlenséggel nem vádoltathatom, hogy ha a jelenleg szőnyegen levő törvényjavaslat tárgyalásának bevégezte utánra, ezen fontos kérdés tárgyalására egy napot kitűzteni kérek. (Helyeslés.)

Elnök: Vagyok bátor a t. házat figyelmeztetni, hogy nem egy törvényjavaslat van már napirendre kitűzvé, hanem négy, tehát ha úgy méltóztatik érteni, akkorra a t. ház határozhat, de előbbeni határozatát nem változtathatja meg. (Helyeslés.)

Gubody Sándor: Ha a jelen napirenden levő tárgyak után méltóztatik kitűzni, akkorra is megelégszem.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (Felkiáltás jobbról: Majd később! Balról: Elfogadjuk!) Ha ezen négy törvényjavaslat bevégeztetett? (Elfogadjuk!) Bátor vagyok azonban emlékezetembe hozni a t. háznak azon határozatát, mely szerint ki van mondva, hogy valahányszor a pénz-

ügyi bizottság jelentését beadja, az szintén előzetesen tárgyalatik. (Helyeslés.)

Irányi Dániel: T. ház! Az összes miniszteriumhoz van egy interpellatióm, s igen sajnálom, hogy ilyen gyéren van képviselve jelenleg.

A horvát-szlavon-dalmát országgyűlésen folyó október 15-én egy képviselő Bróz Mabró kérdést intézett az autonom országgyűléshez és illetőleg a bánhoz: miért nincsenek minden pontjai azon szerződésnek, mely egyrésről Magyarország, másrésről Horvát-Szlavon-Dalmátország közt kötöttség, végrehajtva? A nélkül, hogy mindenben magamévá tenném azon horvátországi képviselő ur nézeteit, szükségesnek látom, hogy a főbb panaszokat a t. ház elé terjeszsem, mert oly kötésről van szó, mely Magyarország és a horvát-szlavon-dalmát három megye királyság közt kötöttség, és melynek fentartása nekünk nem csak érdekünkben van, hanem hogy fentartassék, becsületünk is kívánja.

Bróz Mabró ur előre bocsátván azt, hogy azon pontjai a szerződésnek, melyek Magyarország részére, mint ő mondja, előnyösek, mind életbe vannak léptetve, elősorolja azon pontokat, melyek végrehajtva nincsenek és melyek, szerinte, Horvátországra nézve kedvezők.

(Olvassa:) „Nem forog fön tehát alapos kétség az iránt, hogy az említett alaptörvény életbe lépett mindazon rendelkezéseit illetőleg, melyek a dalmát-szlavon-horvát három megye királyságra kötelelességeket rónak; kétségtelenül igaz továbbá másrészt, hogy a kiegyezési törvény azon rendelkezései, melyek a három megye királyság állami önállósága, és a polgári szabadságok alkotmányos garantiáinak biztosítása végett, ótalmazásul és a nemzeti egyéniség megőrzése végett hozattak, — nincsenek életbe léptetve. Azt mondják, hogy a kiegyezési törvénynek 46. 49. 57. 58. 62. 64. és 68. szakaszaival akarták a horvát és szlavon királyság individualitását a magyar királyság absorbtíója ellenében biztosítani. És épen e szakaszok intézkedései nem léptek mind e mai napig életbe.

„Mai napig nem alakítottak Horvát- és Szlavonország részére külön osztályokat a honvédelmi és kereskedelmi miniszteriumban, mint ennek a kiegyezési törvény 46. §-a világosan intézkedő szakaszának értelmében megtörténni kellett volna. A vallás és közoktatási alapok még mai napig nincsenek leszámítva és elkülönítve, ámbár ezt a kiegyezési törvény 46-ik §-a egyenesen megparancsolja. Átalánosán ösmeretes dolog, a mi a közvélelmenyt is igen kellemetlenül érintette, hogy a kiegyezési törvény 57. és 58-ik szakaszai nem tartatnak meg, a mennyiben a közös miniszteriumok hivatalaiban még ma is nem csak szolgálaton belül, de a felekkeli érintkezésnél is a

német, sőt épen a magyar nyelvet használják. A közvéleményt méltán elkeserítette azon valódságon alapuló hír, hogy a közös miniszterium a horvát és szlapon honvédelmi parancsnoksághoz küldött irataiban a magyar nyelvet használja. Ép ily kevésbé érintette a közvéleményt kellemesen, midőn köztudomásra jött, hogy a közös kereskedelmi miniszter az alárendelt posta- és távirdai hivatalokkal, s a közös pénzügyminiszter az alája rendelt horvát- és szlavonországi pénzügyi hatóságokkal németül és magyarul igen, csak horvát nyelven nem levelez; hogy e hivataloknál a belső hivatalos nyelv a német, jóllehet a kiegyezési törvény 57- és 58-ik szakaszai a dalmát-horvát-szlavon királyság határain belül a közös kormány közlegeire nézve is a horvát nyelvet tűzik ki, mint kizárólag használandó hivatalos nyelvet.

„Horvát-, Szlapon- Dalmátországok lakossága jogos aggodalommal látja, hogy Magyarországon a közösügyek nem jelöltenek meg közös czimerekkel, a mint ez Horvátországban s Szlavoniában történik, hol a közös miniszteriumoknak hivatalaik vannak.

„Miután a kiegyezés ő felsége által szentesítve volt, arany-, ezüst- s ércpénz veretett, de Magyarország királyának czime mellett nincs ott a Horvát-, Szlapon- s Dalmátországok királyának czime. Ennek elhagyása által Horvát-, Szlapon- s Dalmátországok állami egyedisége, a kiegyezési törvény 62. s 64-ik §§-ainak rendelkezései megsértettek. E sérelem az 1868-diki magyar törvény VII-dik cz. rendelkezése által nem igazolható; mert a kiegyezési törvény 68-ik §-a világosan kimondja, hogy mindazon törvények s rendeletek hatálya, melyek a kiegyezéssel s annak határozataival ellentétben állnak, a kiegyezés szentesítésével megszűnnek. A kiegyezés azonban 1868. november 8-án szentesített, az 1868-diki magyar törvény VII-dik czikke 1868-dik május 19-dike után 15 nap mulva, a mely napon a magyar törvényhozók testülete előtt kihirdettetett, lépett életbe: hatálya tehát a kiegyezési törvény 68-dik §-a által megszüntettetett.

„Az 1848-dik évig Magyarország s a három egy királyság közt fenállott kötelék leginkább az által lön megszakitva, mert a magyar királyság hatóságai, mint közös hatóságok, a magyar néptörzsnek közvéleménye által sarkalva s ösztönözve, a közös államhatalmat a három egy királyság államegyedi nivellirozására használták, s mert az állameszmét, a három egy királyság területén élő nemzetnek nemzeti függetlenségét megsemmisíteni igyekeztek.

„A kiegyezési törvény folytán a magyar s három egy királyság közt létrejött rendszer elle-

nei a fenebb említett napok keltezéséből azt következtetik, hogy a három egy királyság állami s nemzeti egyedisége a közös hatóságoktól még most is egy hasonló végzeteljes sors által fenyegettetik, melyet az 1848-diki év a későbbi időszak minden következményeivel előidézett. A kiegyezési törvény által életbeléptetett rendszer ellenei már a kiegyezési törvény rendelkezéséből következtetik, hogy a három egy királyság állami egyedisége csupán látszólagos, mert czélszerű állami berendezés által kellő biztosítékok nem teremtettek; s a fenebb említett tények ezeknek a közvélemény nyugtalanítására hatásos emeltyüvel szolgálnak, míg a kiegyezés barátai ezek ellenében a kiegyezés által életbeléptetett közös közegek kétségbe vonhatlan tetteik vagy mulasztásaik által támogatott támadások ellenében védtelenül állnak, miután e közegek tetteik vagy mulasztásaik miatt a három egy királyság tartománygyűlésén még csak feleletre sem vonathatnak.

„A katonai határőrvidéken a közvélemény ezen s még más, közéletünkben merített tényekre támaszkodott izgatás folytán, az anyaországgal való egyesítés ellen épen végzeteljesen, s általában a magyar korona országaival való egyesítés ellen nyilatkozott; s mégis a horvát-szlavon tartománygyűlés, midőn a magyar királysággal az egyezséget megköté, leginkább saját előnyének tekintete által vezéreltetett, mely abból áll: az alapszerződéseken nyugvó történeti s nemzeti jogok kiküzdésében egy bizalmas szövetségtársat nyerni, ama jogot, melynek alapján a három egy királyság integritása a törvényes rend s háborítatlan nemzeti fejlődés postulatumává leend. A Magyarországgal való szövetkezésnek célja a kiegyezési törvény 65-dik §-ában határozottan hangsúlyoztatik.“ (Zaj. Adja elő röviden az interpellatiót!)

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, méltóztassék a szabályok értelmében az interpellációhoz rövid indokolást csatolni. (Helyeslés.)

Irányi Dániel: Én nem rövidíthetem meg azt az interpellatiót, mely az én interpellatiómnak alapja; méltóztassék meggondolni, hogy itt arról van szó: vajon Magyarország megtartotta-e a maga szavát, vagy nem? (Zaj és fölkiáltások jobb oldalon: Adja elő szóval!)

Elnök: Minden írásban foglalt interpellatiót röviden kell indokolni.

Irányi Dániel: Én nem indokoltam még az interpellatiót.

Elnök: Méltóztassék a t. ház nyilatkozni az iránt, vajon valakinek más országgyűlésen elmondott beszédét. . . .

Irányi Dániel: Ez nem beszéd, ez interpelláció.

Elnök : egész hosszában felolvashatja, vagy pedig maga adja be az interpellatiót? (*Felkiáltások : Adja be maga!*)

Patay István : Föl kell olvasnia azon interpellatiót, mely alapját képezi az ő interpellatiójának.

Elnök : Ha a t. ház megengedi, tessék felolvasni. (*Nem kell! A szélső bal oldalon : Halljuk!*)

Irányi Dániel (*olvassa tovább:*) „Tekintetbe véve, a háromegy királyságnak a magyar királysággal való egyesítése ellen folytatott végzetleges izgatást, mely leginkább a katonai határőrvidéken a kiegyezési törvénynek ránc nézve előnyös részeinek figyelembe nem vételére utalás által tápláltatik s tartatik fen, nem lehet föltenni, hogy a magyar királyság törvényhozása tétlenül nézze, mikép az alapszerződés nem tartatik meg, vagy megengedhetné, mikép a neki az állami fejlődésben felelősséggel tartozó végrehajtó hatalom épen az állam alaptörvényeiben kijelölt célnak ellenkezőjét követi. A horvát tartománygyűlésnek azonban joga van s a neki felelős végrehajtó hatalomtól minden körülmények közt követelheti, hogy a háromegy királyság előnyére alkotott törvény szavai s értelme teljesen végrehajtsák, s hogy a törvényben kijelölt cél minden törvényes eszközzel elérhessék.

„Az 1869-ik év április 20-ikai törvény 9-ik §-a szerint a horvát, szlapon és dalmát háromegy királyság élén a bán áll, ki felelős a király mindazon tettének alkotmányos és törvényes voltáért, melyek az ő (a bán) hatáskörébe esnek.

„Habár megállapított, hogy a közös ügyek elintézése végett egy, a magyar országgyűlésnek felelős közös központi kormány (43. 44. 45-ik §.) létesíttessék: másrészt szintén áll, hogy a közös kormány a kiegyezkedési törvény 45-ik §-a határozatánál fogva, arra köteleztetik, hogy Dalmát-, Horvát- és Szlavonország autonóm ügyeiben ennek kormányzatával egyetértőleg járjon el. A kiegyezési törvény 45. §-a ezen a háromegy királyság ügyeiben a közös kormányt az autonóm kormányval egyetértő eljárásra kötelezésén kívül elrendeli továbbá, hogy az autonóm kormány a központi kormány intézkedéseit támogassa, sőt az esetben, ha a központi kormány a háromegy királyságban kellő organumai hiányzanának, azok intézkedéseit közvetlenül hajtsa végre.

„A nemzetközi kiegyezés említett 45. §-nak kétoldali kötelezettségeiből folyik egyszersmind azok feloldhatósága, ha a szerződő felek egyike nem teljesíti kötelezettségét s a háromegy királyság autonóm végrehajtó hatalmának teszi köteletségévé, a felett örködni: ha vajon végrehajtja-e a központi hatalom a háromegy királyság javára szolgáló határozatokat, mikép viszont

követeli, hogy a háromegy királyságra terheket rozó törvények saját körében végrehajtsanak.

„Ezekből foly a háromegy királyság autonóm kormányának felelőssége a központi kormány cselekvényei és mulasztásai iránt, ha t. i. az előbbi nem használt fel minden hatalmában álló kényszereszközt, hogy a központi kormányt a kiegyezési határozatok pontos teljesítésére szorítsa, kivált ha azok az állami egyezés az alkotmányosság biztosítékainak megóvására s a háromegy királyság teljes szabadságainak s nemzeti sajátságainak föntartására szentelvék.

„Az autonóm kormányzat a kiegyezési törvények 45-ik §-ában egy hathatós eszközzel bir, melynél fogva a központi kormányval a kiegyezési törvények végrehajtását eszközöltesse az által, hogy a központi kormánytól annak rendeletei végrehajtásától minden segédkezést megvon, és saját organumainak a központi kormányrendeletek végrehajtását a háromegy királyság területén nem fogadja el.“

Itt következik aztán maga az interpellatio, melyet a bánhoz, illetőleg a horvát-szlapon dalmát autonóm kormányhoz intéz Broz Mabro.

Ezekből, ugy hiszem, meggyőződhetik a t. ház arról, hogy azon panaszok valóban fontosak. Alaposak-e vagy nem? az más kérdés. Én szeretem hinni, hogy nem alaposak; szeretem hinni a kormány és a magyar nemzet érdekében, szeretem hinni azért, mert valamennyiünknek bármely párthoz tartozunk is, érdekében áll, hogy azon barátságos kötelék, mely jelenleg köztünk és horvát atyánkfiai közt fenáll, ne csak fel ne bontassék, hanem megszilárdulhasson. (*Hejjeslés a jobb oldalon.*) Azért azt hiszem, kedves alkalmat szolgáltatok a kormányval, ha figyelemzettem azon panaszokra és felszólítom, hogy azokra választ adni méltóztassék. Ehez képest a következő kérdéseket vagyok bátor intézni az összes miniszteriumhoz. (*Halljuk!*) Broz Mabro a bánhoz, illetőleg az említett országok autonóm kormányához interpellatiót intézett, melyben arról panaszokzik, hogy a Magyar-és Horvát-Szlapon-Dalmátországok közt létrejött egyezmény több pontja, jelesül 46, 49, 57, 58, 62, 64. §§-a, a magyar kormány részéről végre nem hajtottak. Miután pedig nemzeti becsület és az említett országokkal való jó egyetértés követelik, hogy a létrejött egyezmény híven teljesíttessék; annál fogva indítva érzem magamat, a következő kérdést intézni az összes miniszteriumhoz:

1. „Alaposak-e a fenebbi interpellatióban felsorolt panaszok?”

2. „Ha igen, mivel mentheti a kormány mulasztásait és illetőleg tetteit?”

Elnök : Közölni fog az összes miniszteriummal.

Következik a napirenden levő tárgynak, a bírák és bírósági hivatalnokok felelőségéről szóló törvényjavaslatnak tárgyalása.

Horváth Döme előadó lemondván képviselőségéről és még igazolva nem lévén, a központi bizottság Szögyényi Lászlót kérte fel előadóul.

Méltóztatnak parancsolni, hogy az egész törvényjavaslat felolvastassék, vagy pedig felolvasottnak vétessék? *(Felolvasottnak vesszük!)* Tehát a törvényjavaslat egész átalánosságban felolvasottnak vétetvén, a központi bizottság előadója fogja előterjeszteni a bizottság véleményét.

Szögyény László előadó: A központi bizottságnak átalánosságban semmi észrevétele nincsen a törvényjavaslatra nézve sajnálja azt elfogadásra a részletes vita alapjául, az egyes szakaszoknál előadandó módosításokkal együtt.

Elnök: A központi bizottság átalánosságban ajánlja a törvényjavaslatot a részletes vita alapjául elfogadni. *(Fölkiáltások: Elfogadjuk!)*

Ghyeczy Kálmán: Engedje meg a t. ház, hogy nézeteimet a ház asztalán levő törvényjavaslatra nézve átalánosságban elmondjam.

A bírák és bírósági hivatalnokok felelőségét kimondani a legszigorubbán érvényesíteni, czélszerűnek, minden körülmények között szükségesnek, jelenleg pedig, midőn a bírák ezentul nem időszakonként választatni, hanem a kormány által kineveztetni fognak s hivatalaiktól vétség vagy büntény esetein kívül elmozdíthatlanok lesznek, elkerülhetlennek tartom.

A törvényjavaslatnak ezen elvét részemről is elfogadom, kívánom, hogy a bíróságoknak felelősége törvény által szabályoztassék, óhajtom, hogy eziránt törvény alkottassék.

De egészen különböző törvényt óhajtók attól, mely a ház asztalán fekszik, melynek részleteit legnagyobb részben elfogadhatóknak nem vélem.

A bírói hatalom gyakorlásáról, a legközelebbi múlt ülés alatt hozott törvény által a bíráknak kinevezése egészen a kormánynak adatván át, ezáltal a bíróságok lefelé egészen függetlenekké tétettek. Azonban nem csak a közjogi tekintetek, de magának az igazságszolgáltatásnak érdekei is kívánják, hogy a bírák fölfelé is a kormány irányában teljesen függetlenítettessenek.

Ezen czélnak a ház asztalán fekvő törvényjavaslat, nézetem szerint, nem felel meg; hanem azt sok tekintetben meghusitja: mert midőn ezen törvényjavaslatnak egy §-a a bíróságok pontos és szabályszerű ügykezelése feletti örökösre az igazságügyminiszteriumot egész átalánosságban tág értelmű, könnyen félremagyarázható kitételekben feljogosítja; ez által alkalmat ad egyszersmind a kormánynak arra, hogy minduntalan beleavatkozassék a bíróságok ügyviteli kezelésébe, s ek-

képen azon bíróságokat, melyek előtte talán kedvesek nem lesznek, ha úgy akarja, folyvást nyugtalaníthatja. *(Igaz! Ugy van! a bal oldalon. Ellenmondás a jobb oldalon.)*

Ily hatalom, ha tekintetbe veszem még azt is, hogy a bírák előléptetése teljesen az igazságügyminisztertől függ, úgy hiszem, nem fog vezetni a bírák függetlenítésére, hanem a gyakorlatban legalább azoknak az ideiglenes kormánytöli függését fogja megállapítani.

Az én nézetem szerint az alkotmányos állami életnek gyakorlati érvényesítése az állami három főhatalom: a törvényhozás, a közigazgatás, és a bírói hatalom egymás irányábani viszonylatának helyes megállapításától függ.

E tekintetben, véleményem szerint, a bírói hatalom csak a törvényhozásnak törvény által kijelentetett akaratától, a törvénytől lehet függő. Egyébiránt minden tekintetben önállóan és függetlennek kell lenni, a bírónak a törvényhozástól úgy, mint a közigazgatástól. *(Helyeslés a bal oldalon.)*

Elismerem t. ház, hogy a bíróságok pontos és szabályszerű ügykezelése felett örködni kell: de azon különböző fokozatok mellett, melyekből a bíróságok állanak, nem lesz nehéz magában a bírósági testületben, annak felsőbb fokozatában oly organumot állapítani meg, mely felügyeletet gyakorolni képes legyen az alsó bíróságokra nézve; és ha ehhez hozzá teszem a legfőbb bíróságok alkotmányos ellenőrzése tekintetéből, hogy a legfelsőbb bíróságok az országgyűlésnek kívánatára hivatalaiktól elmozdíthatók legyenek, akkor nézetem szerint eléretik a czél a nélkül, hogy a közigazgatásnak a kormánynak közbejöttét igénybe kellene venni. Ezáltal elég lesz téve annak, a mi a bíróságok szabályszerű ügykezelésének fentartására szükséges; de egyszersmind meg lesz mentve a bírói testületnek nagyfontosságú függetlensége is.

A hivatali büntényekre nézve a törvényjavaslat fentartja azon törvényes és alkotmányos elvet, hogy ezen törvények a rendes törvényes bíróság előtt, a szokott bünvádi eljárás mellett fenytessenek meg; megengedi a károsított félnek, hogy kártérítését magánkereset útján, saját felperessége alatt, szintén törvényes bíróság előtt követelhesse.

A fegyelmi vétségekre nézve azonban mást állapít meg. Ezeket is közkereset által rendeli ugyan megboszultatni, de evégre egy külön kiváltságot, fegyelmi bíróságot állapít meg, és a kártérítés megindítását ezen kiváltságos bíróság különös engedelmétől és az ezt megelőző fegyelmi eljárás befejezésétől teszi — csekély kivétellel — függővé. Mily bíróságok, mily eljárás ez? Egy fegyelmi bíróság lesz egész Magyarországon Pesten föllállítva, két fokozatban: részint a királyi

táblának, részint a királyi curiának tagjaiból. Minden fegyelmi panasz az egész országból e bíróságnál lesz bejelentendő, e bíróság fogja a panaszlott bírakat az egész országban kihallgattatni. Ha vizsgálat lesz szükséges, e végett a királyi táblának kebléből fognak az ország legszélső vidékeire kiküldetni a vizsgáló közegek, és ha a bíróság előtt lesznek a tanuk kihallgatók, akkor azok az ország széléről is ide Pestre fognak idéztetni, sőt a másodfoku bírósághoz még Erdélyből is a tanuk ide Pestre lesznek szállítandók. Mily költséges, mily hosszadalmas eljárás ez, könnyen megfoghatja kiki, a ki megdondolja, hogy fegyelmi vétségek nem csak Pesten, hanem az ország legtávolabb vidékein és ott talán a legnagyobb számban fognak elkövetetni. És hogy e fegyelmi bíróság minőségét néhány szóval még inkább jelezzem, elégnek tartom fölemlíteni azt, mit e korban és e helyütt a titoknak fátyolával szerettem volna elfödni: ez az, hogy a bíróságoknál a tárgyalás nem nyilvános, hanem titkos lesz. (*Helyeslés a bal oldalon.*)

Az eljárás is igen különös. A panaszos félnek, ki a bíró tette által megsértetett, csak azon joga van, hogy feljajdulva panaszát a közvádlnak bejelentheti; de azután az első sorban őt érdeklő eljáráshoz többé semmi köze, és semmi hozzászólása nincs. A közvádlo adja be véleményét a fegyelmi bíróságnak az iránt, hogy megindítandó-e a fegyelmi eljárás vagy nem? s a fegyelmi bíróság tagadó határozatát, ha akarja felebbezi, ha akarja nem. Ha vádhatározat hoztatván, vizsgálat rendeltetik el, ezen vizsgálatba csak maga a közvádlo folyhat be; azon tárgyalásnál, mely a fegyelmi bíróság előtt folytatandó, csak a vádlott és közvádlo tárgyalnak együtt, a fél vagy annak ügyvéde, kik a fenforgó tény leginkább ismerik, kik a vádlott bíró szóbeli nyilatkozataira legjobban adhatnának rögtön felvilágosítást, ezen titkos tárgyalásnál jelen nem lehetnek. (*Mozgás.*) A fél maga ezen törvényjavaslat szerint még csak arra sem érdemesítettik, hogy az egész eljárás folyamáról, arról, vajon a fegyelmi eljárás megindítása elrendeltetett-e? sőt a végítéletéről, melyben a vádlott bíró elmarasztaltatik vagy felmentetik, értesítették; a törvényjavaslatban legalább eziránt semmi nem mondatik. Ha azután a panaszos fél történetesen valakitől mégis megtudja, hogy az általa bepanaszolt bíró fegyelmi vétségben marasztaltatik el: akkor alázatos kérelemmel folyamodhatik a közvádlo útján a fegyelmi bírósághoz, hogy kegyesen engedtesse meg neki, hogy az elmarasztalt bíró ellen kártérítési keresetet indíthasson; s ha előterjesztette a még akkor is tőle megkivántatható bővebb adatokat, és megnyeri az engedélyt a kártérítési per megindítására, akkor azon perben újra vitatkozhatik

a vádlott bíróval azon kérdéstről, mely, ha fegyelmi bíróság van, inkább a fegyelmi eljáráshoz tartoznék: tudniillik arról: vajon a kár, mely neki a bíró tette által okoztatott, nem lett volna-e valami jogorvoslattal elmellőzhető? és ha e kérdés alapján az alappert a vádlott bíróval végig tárgyalta, akkor nyerhet végre elmarasztaló ítéletet a kártérítésre nézve. Ugy de a törvényjavaslat szerint a fegyelmi eljárás megindítása iránti kérdés keresztül mehet mind a két foku fegyelmi bíróságon, az elmarasztaló véghatározat ismét mind a két fokozatu fegyelmi bíróságon keresztül mehet; hasonló történhetik azon folyamodással is, melyben a panaszos fél a kártérítési kereset megindítását kérvényezi; a kártérítési polgári pernek pedig három foruma van; és így megtörténhetik, hogy kilencz érdemleges ítélet lesz szükséges arra, hogy a panaszos fél végre azon pontra jusson, hogy az elmarasztalt bíró vagyona ellen eszközendő végrehajtás nehézségeivel megküzdeni kezdessen. (*Derűtség. Helyeslés bal felől.*)

Távol van tőlem azt mondani, hogy az lett volna célja a törvényjavaslat készítőinek; de annak készítésével elérték azon célt, hogy a bírának feleletre vonatását különösen megnehezítették, és a lehetőségig elidegenítettek mindenkit attól, hogy a bírakat feleletre vonni igyekezzenek. Nem mondom azt sem, hogy célzatosan történt volna, miszerint ezen általam említett szövevényes eljárás csupán a kinevezett bírákra állapított meg; de minden esetre feltűnő, hogy csak a kinevezett bírákra nézve kívántatik az, a közigazgatási tisztviselőkre nézve pedig, a mennyiben ezek is bírói dolgokat fognak teljesíteni, ennyi ceremonia nem szükséges, mert ezekre nézve a fegyelmi bírósághoz a kártérítési kereset megindításának megengedése iránt intézendő egyszerű folyamodás is elégséges.

Azt kérdelem: megegyeztethető-e az a jogegyenlőség elveivel, hogy a bírának vétségeire nézve külön kiváltságos bíróság alakíttassék? Azt kérdelem: mi állapotban lesznek a perlekedő felek ezen törvényjavaslat folytán a bírák irányában? Én azt hiszem, nagy részben non ensek lesznek, csaknem halottak, és minden esetre állásuk hasonló lesz ahoz, a melyben a volt jobbagyok voltak földes uraik irányában, (*Élénk helyeslés bal felől.*) kiknek csak a fiskális assistentia mellett lehetett földesurak ellen perlekedni. (*Zajos helyeslés bal felől.*)

Van még több észrevételem is a törvényjavaslatra nézve, melyeket óhajtanék előadni; azonban azon véleményben vagyok, hogy azok inkább a részletekre tartoznak. Jelen felszólalásom célja különben is csak az, hogy amennyiben szavazatommal oda fogok járulni, hogy ezen

törvényjavaslat az általános vita befezése után a részletes tárgyalás alapjául elfogadtassék, ez nem jelenti azt, hogy ezen törvényjavaslat részleteit is elfogadni akarom, melyeknek legnagyobb részét elfogadhatlanoknak tartom. Én ezt csak azért, teszem, mert először elfogadom a törvényjavaslatnak azon főelvét, hogy a bírák felelőssége törvény által kimondandó és szabályozandó, s hogy e végett törvény alkotandó; teszem ezt másodszer azért, mert úgy magamnak, mint elvtársaimnak fen akarom tartani a lehetőséget arra nézve, hogy beadhassuk a részletes tárgyalásnál azon módosítványokat, melyeket szükségeseznek tartunk arra, hogy kitöröltessenek ezen törvényjavaslatból mindazok, a mik az alkotmányos elvekkel össze nem egyeztethetők. Ha azonban ezen módosítványok elfogadtatni nem fognak, a végleges szavazásnál minden esetre a törvényjavaslat ellen fogok szavazni. *(Zajos helyeslés, és éljenzés bal felől.)*

Ludvig János: Tisztelt képviselőház! Mennyire ki nem elégitő, hiányos és önmagával ellenkező, sőt az igazságszolgáltatás egyik rendszerébe sem illeszthető z előttünk fekvő törvényjavaslat, arról mindenki meggyőződhetett, ki azt csak némi figyelemmel olvasta át. Ezen törvényjavaslat szól mindenről, még nem létező hivatali személyzetről is, de nem szól arról, a mi a polgárok egyéni szabadságát, jogait és vagyonát biztosítja: nem szól a domicilium sérthetlenségének biztosításáról, nem szól arról, a mi a leglényegesebb kellék a birói felelősség biztosítására vagy valószínűsítésére. Én e tekintetben csak pár lényeges elvet akarok megemlíteni. *(Halljuk.)*

Ki határozza el a büntető eljárás megindítását a bevádolt bíró ellen? E törvényjavaslat után igen nehéz e kérdésre felelni, s úgy hiszem, maga a tisztelt igazságügyminiszter ur sem fogna tudni reá felelni. E kérdés fontosságát meg fogjuk érteni, ha tekintetbe vesszük ama biztosítékokat, melyek az angol törvénykezésben léteznek. A korona ott senkit, még felonia esetében sem foghat perbe népképviselőket, a grand jury beleegyezése nélkül; ellenben minden polgár, a ki magát jogaiban sértve hiszi, sőt ha nem is magát, hanem csak polgártársát hiszi megsértve, a grand jury által a korona minden hivatalnokát a miniszterig perbe foghatja. Mert a persecutornak, a ki ott hivatalos vádlóként szerepel, nincs e jogra monopoliuma, hanem mindenki bír a persecutio jogával azon bíró ellen, a ki törvényt sértet.

Egy másik elv minden törvényhozás, minden igazságszolgáltatásban, hogy azon testület, mely a beperlés vagy inkább vád alá helyezés felett ítél, ne legyen egyszersmind azon perczben ítélő hatóság. Ezen elvet eddig hazánk tör-

vényei és a gyakorlat megtartották. Ki határozta el kriminális vagy fiskális ügyekben a beperlést? A megyék közgyűlései, vagy központi bizottságai. Ez volt a grand jury. Erről most egészen hallgatunk. A megyéről nincs szó a törvényjavaslatban, hanem határoz a beperlés felett ugyanazon bíró, ki érdemleges ítéletet hoz. Ez az igazságszolgáltatás elvének egyik megsértése.

Nézzünk most más országokat, ne csak Angliát. Ugy látjuk, hogy mindenütt onnan veszik a példát, a hol a centralismus a legfőbb fokra fejlődött; de csak a rosztat veszik át, s nem azt a mi a polgárok jogait biztosíthatná. Van-e például a centralismus országában, Franciaországban, fegyelmi bíróság a rendes bíró ellen? Hanem vannak esetek, melyekről épen e törvényjavaslat nem szól: ha pl. az egész törvényszék bűnös, ki perli be akkor? Francia törvény szerint ekkor a perbe vonást a semmitőszék rendeli el, és e szerint utasítja a törvényes bíróságot. Nem kell ott kivételes rendkívüli bíróság mint itt, hanem, ha az első bíróság épen a bevádolt, akkor a szomszéd departement bírósága helyettesíti azt. Ezen elvek szempontjából emlitém leginkább föl a törvényjavaslatnak hiányait, részleteibe most nem bocsátkozom, hanem fentartom magamnak a jogot akkor szólani hozzá, mikor szakaszonként fogjuk azt tárgyalni. A törvényjavaslat megvitatásába általában leginkább azért bocsátkoztam, mert czime ugyan a birói felelősségről szól, de végrehajtva elemeiben a bíró többé nem felelős. *(Helyeslés bal felől.)*

Simonyi Ernő: T. képviselőház! Nem volt szándékom ezen törvényjavaslat általános tárgyalásához hozzá szólani, de nem tehetem, hogy ki ne fejezzem mély megilletődésemet azon, hogy a törvényhozás elé hozatik egy nagy fontosságú, egy organicus törvényjavaslat, és sem annak bemutatásánál, sem az ellene felhozott ellenvetések után egyetlen egy szó sem hallatszik sem a kormány részéről, sem a kormányt pártoló padokról. *(Igaz! A bal oldalon.)*

Ha vannak törvények, melyekben nem szabad párttekinetből kiindulnunk, úgy hiszem, mindenki megegyezik abban, hogy azok azon törvények, melyek az igazságszolgáltatásra vonatkoznak. Az előttünk fekvő törvényjavaslat, a mi törvénykezésünk rendszerébe újítást hoz be; ezen törvényjavaslat megvitattatott az osztályokban a múlt ülésszak végével. Sok vitára adott alkalmat minden osztályban, és most a ház elé terjesztetik egyetlen egy szó bevezetés nélkül. Az ellenzék egyik vezértagja fölkel és oly fontos, oly alapos ellenvetéseket tesz, és mi egyetlen egy szót sem hallunk ezeknek megczáfolására, *(Fülkiáltások jobbról: Majd a részleteknél!)* egyetlen

egy szót sem hallunk felvilágosításul arra, vajon a kormánynak van-e szándékában vagy nincs, módosításokat engedni meg ezen törvényjavaslat részleteiben. (*Nagy zaj.*) Én úgy értem a parlamentális kormány existenciáját, hogy az a ház többségére támaszkodik; ha tehát a kormány nem szándékozik engedni változtatásokat, akkor én úgy fogom fel a dolgot, hogy ezt azért teszi, mert az őt támogató többség ugyanezen véleményben van. Midőn azt mondom, hogy a kormány nem szándékozik engedni, nem akarom mondani, hogy ez egyenesen a kormány akaratától függ, hanem az őt támogató, pártoló többségtől. Ezt különösen tudnia kellene Pulszky urnak, mert alkotmányos országban élünk. (*Éljenezés a bal oldalon. Halljuk!*) Azon hallgatás következtében, a melyet e teremben a kormánypárt részéről tapasztalunk, azt kell föltételeznem, hogy a kormány ezen törvényjavaslatot úgy a mint van, vagy legalább lényeges módosítás nélkül akarja keresztül vinni.

Én megvallom, a mint egyrésről szükségesnek és fontosnak tartom, hogy a bírói felelősség törvény által szabályoztassék, úgy másrésről, ha ezen törvényjavaslat úgy a mint van, lényeges módosítás nélkül, törvénybe igttattnék, azt, megvallom, igazságszolgáltatásunkra nézve calamitásnak tekinteném. A bírói felelősség, nézetem szerint, karöltve jár a bírói függetlenséggel.

Kifejtették az előttem szóló t. képviselő urak, és én nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, hogy ezen törvényjavaslat által a bírói függetlenség a miniszteriumtól egyáltalában biztosítva nincs. A kormány részéről a bírói kitételek számtalan zaklatásnak, számtalan oly befolyásnak, melyeknek ha állását, jövőjét, előmozdítását kockáztatni nem akarja, ellenszégülnie nem szabad. Én általában nem akarom feltenni azt a miniszteriumról, hogy állásával és ezen törvény által neki adandó hatalommal visszaélni kíván. De a törvényeknek ezt kell feltételezni és annak meggátlására kell törekednünk az ezen törvény által, hogy a miniszteri visszaélések ellenében a bíróságok tökéletesen biztosítottassanak. Én a bírót teljes függetlenségben felülről ép úgy mint alulról oly helyzetbe kívánom tétetni, hogy az nem csak az ország bármely polgára ellenében, hanem a kormánynak minden közege ellenében is az igazságot, egyedül a törvény szigorú magyarázata szerint szolgáltatassa. Ha ezen törvény szerint fog elintéztetni a bírói felelősség, akkor a bíró bármely visszaélést követ is el a kormány érdekében, miután az ellene megindítandó kereset a kormány által kinevezett, a kormánytól függő és általa előmozditható közvádó által indítható csak: igen természetes, a

kormánytól fog függni, vajon kereset indítható-e, vagy nem?

Nem akarok a törvényjavaslat részletezésébe bocsátkozni. Megtették azt már az előttem szóló képviselő urak. Hanem röviden oda nyilatkozom, ha ezen törvényjavaslat a részletes tárgyalás alkalmával lényegesen nem módosítottatik, akkor én kénytelen leszek annak általában ellene szavazni. Remélem a kormány részéről nem fog oly szigorú ragaszkodás nyilvánulni a törvényjavaslat részletei iránt, melyek azt elfogadhatóvá nem tennék. (*Élénk helyeslés a bal oldalon.*)

Papp Zsigmond: Én teljesíteni akarom az előttem szóló t. képviselő ur azon kívánságát, hogy ez oldalról is szóljon valaki a tárgyhöz (*Derülttség*); noha ez talán nem is lett volna szükséges. Mert Ghyczy Kálmán t. képviselő ur azon kijelentése után, hogy a törvényjavaslatot általános tárgyalás alapjául elfogadja, az általa felhozott részletekhez most az általános vitában szólni felesleges. Mindamellet, mondom, engedek a t. képviselő ur kívánságának és legelőször is Ghyczy Kálmán t. képviselő urnak akarok válaszolni.

Ő rövid, de igen remek beszédében előadta, miért kívánja azt, hogy a bírák ne csak lefelé, hanem fölfelé is függetlenek legyenek. Ő nem találja fel ennek biztosítékait a törvényjavaslatban, mert abban az igazságügyi miniszternek igen nagy befolyás engedtetik. Szabad legyen tehát kívánnia, hogy a legfelsőbb bíróság tagjai felett az országgyűlés határozzon vagy legyen úgyszólván fegyelmi bíróság. Erre azt válaszolom, hogy e tekintetben az igazságminiszternek semmi más befolyása nincs, mint az, hogy felügyeleti jogot gyakorol: mert hiszen ily esetben fegyelmi bíróság ítél; tehát az igazságügyminiszter semmiféle befolyást nem gyakorolhat. Aggályai vannak a t. képviselő urnak azon tekintetből is, hogy fegyelmi bíróság egyedül Pesten fog alakíttatni; és így nagy költségbe fog kerülni, más távolabb vidékről, pláne Erdélyből is tanukat előállítani. Erre csak azon figyelmeztetéssel vagyok bátor felelni, miként akkor, midőn az igazságügyminiszter ur 6—7, vagy 9 királyi táblát akart felállítani, szintén épen a másik oldalnak az volt kívánsága, csak Pesten legyen egy királyi tábla, s így az igazságügyminiszter urnak ezen intentiója meghiusult azon aggály által, melyet a másik oldalról a centralisációtól való félelem miatt felhoztak. Hiszem, el fog jönni az idő, hogy be fogják látni mások is, a mit Ghyczy Kálmán képviselő ur fölhozott, hogy nagyon nehéz a távolból ide tanukat fölhozni és épen ezért azt fogják azon oldalról a gyors igazságszolgáltatás előállítása tekintetéből indítványozni, hogy több királyi tábla alakíttassék.

Azt mondá továbbá Ghyczy Kálmán képviselő ur, hogy a fél ki lesz zárva, e törvényjavaslat által s ugyszólván 9 itéleten kell majd az ügynek keresztül menni. Ebben én is aggályt látok; de ezt nem az általános, hanem a részletes vitába tartozónak hiszem. Továbbá azt sem tartom helyesnek, hogy a felek csak assistentia mellett perelhessenek, mert ha valaki megsérte, akkor én kívánom, hogy mindenesetben perelhessen, és ne csak akkor, a midőn a királyi ügyész azt megengedi. E tekintetben azonban módosítani lehetend a törvényt.

Áttérek Ludvigh képviselő urnak azon észrevételére, miszerint Angolországban a grand jury szokott ily esetekben határozni, és hogy a bírák függetlenségét nem látja ezen törvény által biztosítva. Erre én csak azt felelem, hogy azon ételtől, a melytől a magyar ember hízik, a német még csömört is kaphat. Nem minden a mi Angolországban jó, honosítható meg haszonnal nálunk is. Sok idő kell még arra, míg azon niveaura fogunk jutni, hol Angolország van. Azért nekünk a mi körülményeinkhez kell alkalmazkodnunk és ha majd e nemzet azon ponton fog állani, hol jelenleg áll Angolország, akkor majd mi is alakíthatunk grand juryt, de addig csak maradjunk meg a mi magunk tűzhelye mellett és elégedjünk meg azzal, hogy most megszüntetjük a bíróságok visszaéléseit és zsarnokoskodásaikat, a melyeket a megyei omnipotentiának palástja alatt bátran elkövettek. Elégedjünk meg azzal, hogy most törvény által meg lehet büntetni és rendre lehet utasítani az ilyen eljárást.

En tehát a részletes tárgyalás alapjául elfogadom a beadott törvényjavaslatot. *(Helyeslés a jobb oldalon.)*

Madarász József: Tiszt. képviselőház! *(Halljuk! Zaj.)* Azon előadások után, melyeket a képviselőház mai ülésében a birói felelősségről és az ezzel összeköttetésben levő törvényjavaslat tárgyában hallottam, lehetetlen fájdalomosan azon meggyőződésre nem jutnom, melyet Simonyi Ernő tisztelt képviselőtársam már kifejezett: hogy a tisztelt képviselőháznak többségben levő jobb oldala képviselői valószínűleg nincsenek azon véleményben, hogy a birói felelősségről és függetlenségről szóló törvényjavaslat is minden pártfelekezett nélkül mindnyájunké és így nem egyedül azon köré, mely azt készítette.

Fájdalmasan győződtem meg különösen azokból, miket a jobb párt eddigi érdemes szónokai közül egyik előttem szólott képviselő hozott fel Ghyczy és Simonyi előttem szóló képviselő urak előadása ellen.

Uraim! a birói felelősségről és függetlenségről szóló törvény — megengedik önök — mindnyájunké *(Helyeslés)*, és azért, ha önök, a mint

gyakran hangoztatták, és ha, mint óhajtom hinni, nem csak szóval, hanem valósággal akarnak a reform terén, a haladás útján mint többségben való képviselők előttünk járni, önöket és az általuk támogatott kormányt a haladás terén üdvözlöm! Üdvözlöm például a törvényjavaslatban a szóbeliség behozatalát; de mivel mentik önök és mivel menti az igazságügyi miniszter a nyilvánosság kizárását? Hát ez azon európai szabadelvűség, ez azon haladás, melyért önök óhajtják, hogy küzdjük le a pártérzelmeinket és kövessük önöket ily reform terén? *(Helyeslés bal felől.)*

Engedjék meg önök, hogy azok után, mik előttem szóló társaim Ghyczy Kálmán és Simonyi Ernő által felhozattak, eddig még senki által meg nem czáfolva, ne mondjak mást, mint azt, hogy oly megsértését, oly nemtekintését látom az európai haladásnak és szabadelvűségnek a nyilvánosság kizárásában, mely e törvényjavaslat egy szakaszában foglaltatik, hol a nyilvánosság csak akkor engedtetik meg, midőn azt a vádlott nem ellenzi: hogy én e miatt az egész törvényjavaslatot szellemében és részleteiben ellenkezőnek találván minden alkotmányos nemzet szabadelvű reform fogalmaival, azt a t. kormányhoz a 134. sz. értelmében visszautasítatni, és az alkotmányos szabadelvű reformokat és a haladás útját követendő új törvényjavaslat kidolgozására utasítatni kívánom a t. házat. *(Helyeslés bal felől.)*

Pulszky Ferencz: T. ház! Midőn a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről beadott a törvényjavaslat, azt hittem, senkinek nem fog eszébe jutni, abból pártkérdést csinálni. Én azt hiszem, ez oly kérdés, mely mindnyájunknak érdekében van és a melyre nézve nincs jobb és nincs bal oldal. *(Helyeslés.)* A jobb és bal oldal politikai oldal, de semmikép nincs összefüggésben oly törvényt, mint például a szőnyegen levő. *(Helyeslés.)* Ehhez, azt hiszem, mindenki tisztán a maga nevében szól, és nincs senki, ki ehhez a párt nevében szólana. Mindenki egyéni nézete szerint fogja fel e tárgyat és a szerint fogja támogatni vagy ellenezni. *(Helyeslés.)* Ugyanazért meg kell vallanom, szomoruan hatott rám Simonyi Ernő képviselőtársamnak azon észrevétele, hogy a jobb oldal nem nyilatkozik. Nyilatkozik mindenki, a ki azt hiszi, hogy nyilatkozni kell, és hallgat mindenki, a ki azt hiszi, hogy nincs helye a felszólalásnak.

Hogy állunk e kérdésre nézve? Hogy a birói felelősségről törvényt alkotni szükséges, azt nem tagadja senki e teremben; hogy ezen törvényjavaslat, mely előttünk fekszik, elégséges arra, hogy a részletes tárgyalás alapjául elfogad-

juk, azt szintén elismerték előttünk mind Ghyczy Kálmán, mind Simonyi Ernő tagtársaink; azok, a miket ők felhoztak, és a mikre nézve némely részben én is egyetértek, mert például én szintén kívánom a nyilvánosságot (*Helyeslés*), a részletes tárgyaláshoz tartoznak és azért nem látom át, hogy azok miatt az egész törvényjavaslatnak ellene kellene szavazni. Az, hogy Pesten történjék-e vagy máshol a fegyelmi vizsgálat, ilyen vagy amolyan bíróságnál? hogy az országgyűlés kívánhatja-e a legfelsőbb bírák elmozdítását? azt tanultam ugyan Amerikában, — és így szeretném én is — habár azért, mert Amerikában így áll fenn, Magyarországon, tudom, még nem lenne keresztülvihető: hogy éppen a bíróság ítéljen a törvényhozásban hozott törvények alkotmányossága felett és legyen ellenőre a törvényhozásnak, nem pedig hogy a törvényhozás hatásson, befolyhasson a bíróságokra. De mindezek részletek.

Arra, hogy Franciaországban a szomszéd megyék törvényszéke bírál a bíróságok felett, csak azt mondom, hogy ez igen szép a papíron, de igen jól tudjuk, hogy Franciaországban, ha nem a bírakat, hanem például csak a csószt akarják bepanaszolni, szükséges, hogy az államtanács adja meg az engedelmet, és azt is tudjuk, hogy mióta Franciaországban ezen törvény áll, a forradalom óta, még az államtanács soha nem adott felhatalmazást arra, hogy hivatalnok ellen lehessen pert kezdeni. Ez éppen csak papíron van, és én nem akarom, hogy nálunk utánóztassék. Ismerjük azon roppant, azon zsarnoki hatalmat is, mely Angolországban a bíró kezében van, és mely ki van fejezve ezen szó „contempt“ által, melynek alapján a bíró azt, ki őt megveti, megsérti, minden eljárás nélkül rögtön megbüntetheti.

Ismerjük mindezeket, és tudjuk, hogy mi az a „habeas corpus“ s több efféle. De ezek mind részletek s nézetem szerint semmikép nem akadályozzák az egész törvénynek, úgy a mint áll általános elfogadását. Látván, hogy e részben szintén beleegyeznek, azt hiszem, hogy rendén volna, ha bevárjuk a részleteket és mindenik a részleteknél elmondja vélekedését, előadja módosítványát.

Abból pedig, hogy azért, mert a túl oldalon kívánják, nem ugrik fel mindjárt ezen oldalról egy vagy más képviselő s nem felel tüstént a más oldalon felhozott ellenvetésekre, abból azt következtetni, hogy az egész párt kész valamit elfogadni kezdettől végig, az ellen, méltóztassék megengedni, világosan tiltakozom. (*Helyeslés a jobb oldalon.*) Én akkor szoktam felszólalni, mikor jónak tartom, és nem akkor, midőn a túloldalon kívánják; egyáltalában azt hiszem, hogy e kér-

désben mindenki maga bírálja, és hogy jó volna, ha mindenki köztünk csak akkor szólna, mikor szükséges, (*Élénk helyeslés jobb felől s derűtség*) és akkor hallgatna, mikor semmi érvet nem hoz fel s csak azért szól, hogy éppen szólott legyen. (*Élénk helyeslés a jobb oldalon.*)

Ugyanazért én így általában elfogadom ezen törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául; a részletes tárgyalás alatt én, éppen úgy mint Ghyczy Kálmán s mint mindenki, kinek ellenvetése van, meg fogom tenni észrevételeimet. (*Élénk helyeslés.*)

Perczel Béla: T. ház! (*Eláll!*) Nem fogtam volna szólni, ha nem emelkedett volna szó e házban a törvényjavaslat általános elfogadása ellen; azonban miután ez történt, csak ezen oknál fogva tartom szükségesnek, hogy e részről is felszólalás történjék. Madarász képviselő ur azon intést intézte a jobb oldalhoz, ne tekintse ezen törvényjavaslatot, vagyis a bírák felelősségét, a párt tárgyának. Én azt hiszem, e figyelmeztetésre éppen nem volt szükség, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy e házban nem adatik elő tárgy, a mi egy vagy másik párt exclusiv tulajdona lenne, hanem minden tárgy, mely itt szőnyegre hozatik, a közös hazáé és így mindnyájunké. (*Helyeslés.*)

Komárom városának nagyérdemű képviselője meleg szavakkal emelte ki a bírák felelősségének szükségességét. Tökéletesen igaz van e tekintetben: mert ki fogná azon törekvésnek jogosultságát egy alkotmányos országban kétségbe vonni, hogy tudniillik a bírói felelősség minél szilárdabb alapra fektettetni óhajtatik. Azonban nem hagyhatom előadását azon megjegyzés nélkül, miszerint, a mennyire szükséges egy alkotmányos országban az, hogy a bíró felelősségre vonathassék, éppen oly szükséges és éppen az igazságszolgáltatás szempontjából szükséges, hogy ezen bírónak állása, tekintélye mindenképen biztosítva legyen. Mert méltóztassanak felvenni, ha vannak azok közt kik a köznek szolgálnak olyanok, kik megtámadásoknak, igen gyakran alaptalan megtámadásoknak vannak kitéve, a bírák azok, mert igen kevés azon perlekedőknek száma még az intelligens körökben is, a kik még akkor is, ha nincs igazuk, perők elvesztését nem más okban, mint a bíró igazságszeretetében keresnék. Én tehát azon meggyőződésben vagyok, hogy a törvényhozás, mely szoros kötelességet teljesít akkor, midőn a bírák felelősségéről gondoskodik, éppen oly nagy mulasztást követne el, hogy ha a bíráknak függetlenségét, állását, tekintélyét meg nem védené.

Azokhoz, miket igen tisztelt képviselő úr még felhozni méltóztatott, mint a részletekre tartozókhöz jelenleg nem kívánok szólni, hanem

akkor, midőn e tekintetben egyes módosítványok előadatnak, ha szükségét látom, én is fel fogok szólalni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: T. ház! Legyen szabad mindenk előtt Simonyi Ernő képviselő úrnak észrevételére pár szóval válaszolnom. *(Halljuk!)*

Ő váddal illette először a kormányt, hogy nem indokolta a törvényjavaslatot, másodszer a pártot is, hogy e törvényjavaslat tárgyában az ellenzék padjairól jött észrevételeket válasz nélkül hagyta. A mi azon vádját illeti, hogy a kormány nem indokolta a törvényjavaslatot, azt kénytelen vagyok alaptalannak mondani, miután ezen törvényjavaslatot a birói hatalomról szóló törvényjavaslattal együttesen tettem a ház asztalára és együtt terjesztettem elő mind kettőnek indokolását. Méltóztassék visszaemlékezni, hogy már akkor hangsúlyoztam: mennyire szükségesnek tartom a biró felelősségét, — annival szükségesebbnek t. i. minél függetlenebb a biró lefelé és felfelé egyiránt; mert roppant hatalom az, a mit független biró kezébe letehetünk: kell tehát, hogy viszont biztosítékot szerezzünk a társadalom részére, hogy a biró a kezébe tett hatalommal visszaélni nem fog; vagyis hogy akkor mondott szavaimat ismétljem: gondoskodni kell arról, hogy azon hatalom, melyet a biró gyakorol, ne az önkény, ne a szélső, hanem a törvény hatalma legyen, és hogy annak is, kinek ítélete előtt mindenki meghajolni tartozik, felette álljon kérlelhetlen szigorával a törvény. *(Élénk helyeslés.)*

Ezen indokokhoz és ahhoz, mit szintén még a múltkor kifejtettem, hogy a birói felelősséget követeli alkotmányunk szelleme, mely a személyes felelősség elvén alapszik, én többet felhozni ma sem tudtam volna.

Hogy pedig a párt nem szólalt fel a törvényjavaslat védelmére, az nagyon természetes, mert a párt feleslegesnek tartotta a védelmet ott, hol az ellenzék részéről a támadás nem a törvényjavaslat szelleme, hanem inkább részletei ellen van intézve.

Ne is várja tőlem a t. ház, hogy én most a részletek bonczolgatásába bocsátkozzam. Én csupán azon ellenvetésekre akarok néhány szóval felelni, melyek a törvényjavaslat szellemét más színben tüntetik föl, mint a melylyel az bir. Én is teljesen elismerem azon elvet, melyet Ghyczy Kálmán képviselő ur hangoztatott, azt t. i. hogy szoros határvonalat kell vonni a törvényhozás, közigazgatás és a birói hatalom között; csak hogy bocsásson meg, hogy akkor nem látom a következetesség szabályaival megegyeztethetőnek azon másik elvet, melyet fölállítani méltóztatott: hogy a felső birák a törvényhozás foruma elé idéztesse-

nek, vagy a törvényhozás kívánatára hivatalaikból elmozdíthatók legyenek.

Vannak némely állításai a t. képviselő urnak, melyek a törvényjavaslatnak félremagyarázásán alapulnak, így pl. az, hogy a törvényjavaslat nem felel meg azon czélnak, hogy a birák fölfelé függetlenek legyenek. Bocsánatot kérek, e törvényjavaslat nem szól a birói függetlenségről, hanem szól a birói felelősségről, szól arról, hogy a független biró a maga nagy mérvű hatalmával vissza ne élhessen; de hogy mindemellett is ezen törvényjavaslat nem támadja meg a birói függetlenséget, azt mutatja a törvényjavaslat minden szakasza, mert hol van egy szakasz, mely szerint a birót bármely ügyben a miniszter vonhatná kérdőre? a biró fölött itél a független biró; a miniszter csak elrendelheti a vizsgálatot, hanem a mint ki van mondva az 5-dik szakaszban: ezen vizsgálat körül is tartozik magát a fenálló törvényekhez, különösen ezen törvényhez tartani.

Tehát a miniszter önkényétől nem függ semmi, hanem a törvény által megállapított korlátok közt köteles magát tartani, s minden biró felett itél ismét a független biró.

Teljesen osztozom a t. képviselő urnak azon elvében is, hogy a kivételes biróságokat, a mennyire csak lehet, mellőznünk kell. Ugyanazon elvet tartottam én is szem előtt, azért elismeréssel is van a t. képviselő ur a törvényjavaslat azon része iránt, melyben ki van mondva, hogy a közönséges bűntényekre és a hivatali bűntényekre nézve a biró a rendes biróságoknak van alávetve. Ezen elvtől csak ott tértem el, hol a kényszerűség parancsa követelte: a fegyelmi eseteket illetőleg.

A törvényjavaslat szerint a fegyelmi biróság csak fegyelmi esetekben itél; ha a biró akár közönséges akár pedig hivatali bűnt követ el, melyek e törvényjavaslatban körvonalozva vannak, miután büntető codexünk nincsen — mely ezekről szólana — a rendes törvényszékek alá esik. Csupán fegyelmi vétségekre nézve kellett eltérnem a rendes biróságoktól, mert a fegyelmi vétségeket a törvényben taxative elsorolni egyáltalában lehetetlen; nincs törvényhozás, sem Amerikában, sem Európában, mely a fegyelmi vétségeket elsorolta volna, vagy elsorolni bírta, mert oly casuistikába sodortatnék, oly labyrinthba bocsátkoznék, melyből kibontakozás nincsen. Minthogy pedig a fegyelmi vétségeket törvényben elsorolni nem lehet, szükségkép következik, hogy a fegyelmi biróságnak a fegyelmi vétségek esetében bizonyos discretionalis hatalmat kell kezébe tennünk. Itt nincs más választás! De e discretionalis hatalmat nem tehettem azon birónak kezébe, ki a vádlott birónak társa, ki vagy barátsággal,

vagy gyűlöléssel viseltethetik iránta; okvetlenül gondoskodnom kellett tehát arról, hogy a fegyelmi hatóságot oly bíró gyakorolja, a ki a vádlottal rendes érintkezésben nincs, ki sem barátság- sem gyűlölésség, szóval az elfogultságnak semmi gyanujában nem áll.

Egyébként kivételes bíróságot itt sem állítottam fel. Rendes független bíróságok gyakorolják a fegyelmi hatóságot is, csak hogy minden bíró felett oly bíró ítél, ki egy magasabb fokozaton áll.

Vádul hallottam felhozni azt is, hogy azon esetekben, midőn a bíró vagyoni felelősséggel tartozik, ismét kivételes bíróság ítél felette, sőt még az admissiót is külön bíróság adja meg, vagyis, hogy a kártérítési kereset megindítása előleges ítélettől függ, a melyben a félnek engedély adatik arra, hogy kártérítést követelhesen.

Nem tagadhatom t. ház! hogy lehetne ezt másképp is elintézni: eltörölni az admissiót, és szabadságára hagyni mindenkinek, hogy kártérítési keresetet indítson bármely bíró ellen. De akkor le kellene mondanunk arról, hogy a kártérítés kérdésében ugyanazon bíróság ítéljen, akkor a kártérítési esetekben ismét egy külön bíróságot kellene felállítani, ugynevezett: syndicat bíróságot. Ezt akartam én elkerülni.

A fegyelmi hatóság csak az admissió felett ítél, azaz megítéli, hogy forog-e fenn oly fegyelmi vétség, mely kártérítési kereset alapjául szolgál, vagy nem?

Ha a fegyelmi bíróság azt mondja, hogy igen, többé az alsó bíróság ezen kérdést nem bírálja, hanem csak azon kérdés fölött ítél: vajon a kárkövetelés mennyire terjed? Vagy syndicat bíróságot kellene tehát felállítani, a mit én czélszerűtlennek tartok, vagy pedig ha syndicat bíróságot nem állítunk fel, nincs egyéb hátra, mint külön eljárás tárgyává tenni az admissio kérdését.

De nem áll, a mit Ghyczy Kálmán képviselőtársam mond, hogy ily esetekben kilencz ítéletre lesz szükség; mert ha méltóztatott a törvényjavaslatot jól megolvasni, észre kellett vennie, hogy ily fegyelmi eljárásnál legfőlebb egy apellátának van helye, tehát az admissio kérdésében csak két ítélet lehet; és ha ennek következtében a kártérítési követelés megindítatik, a mai procedura szerint csak három ítéletnek van helye, tehát összesen ötnek, mi épen fele annak, mit a t. képviselő ur felszámított. *(Derültég jobb felől. Ez is sok! bal felől.)*

Hivatkozom képviselőtársamra, Ludvig János urra, a ki Franciaország példájából illustrálta, hogy ott is a semmitő törvényszék ítélete szükséges, mielőtt a bíró ellen kártérítési kereset indíthatnák; ez meg

van más országokban is; az admissio felett mindig más bíróság ítél; azután az admissio alapján már a rendes bíróságok ítélnek a kártérítés kérdésében: de hogy a rendes bíróságok ítélhessenek e kérdésben, épen azért kellett az admissiót szükségképen behozni.

Azt a kérdést intézi hozzám Ghyczy Kálmán képviselő ur: ki rendeli el a keresetet akkor, ha az egész törvényszék van vád alatt? E kérdést megoldja a szőnyegen levő törvényjavaslat: mert ha az admissio megvan, akkor a rendes bíróságok ítélnek; ha pedig egy egész törvényszék elfogulva volna, a perrendtartás értelmében delegációnak van helye: e kérdés tehát a törvényjavaslatban teljesen meg van oldva: de az ő systemája szerint a kérdés függőben, megoldatlanul van hagyva.

Felhozták a törvényjavaslat szelleme ellen, hogy ez nélkülözi a nyilvánosság szellemét.

Engedelmet kell kérnem, ez nem áll. A közönséges bűntényekre és a hivatali bűntényekre nézve az általános törvények rendelkezése áll fenn: e szerint a nyilvánosság nincs kizárva, sőt parancsolólag van már behozva, részint törvény által, részint — a criminális eljárás terén — miniszteri rendelet által.

Azon eljárás, mely itt különleg van szabályozva, csupán a fegyelmi vétségekre szorítkozik. Kérdelem már most, t. képviselőház, a nélkül, hogy a nyilvánosság kizárásához ragaszkodnám, néha midőn oly igen kisszerű fegyelmi, vétségek forognak fenn, például valaki hanyag volt kötelessége teljesítésében, kétszer, háromszor később ment a hivatalba, vagy egypárszor a senatus üléseiben nem vett részt: érdemes-e a bírót a nyilvánosság előtt prostituálni? *(Zaj bal felől. Halljuk! Elnök csenget.)*

A törvényjavaslat szerint két esetben van helye a nyilvánosságnak: először, ha a vádlott azt saját érdekében követeli, és másodsor akkor, midőn nagyobb szerű fegyelmi vétség forog fenn, olyan, mely a bírónak hivatalából leendő elmozdítását vonná maga után; tehát minden oly esetben, midőn a nyilvánosság nem tesz kárt, *(Felkiáltások bal felől: Soha sem tesz kárt!)* a nyilvánosság meg van rendelve.

A mi képviselő urnak azon kifogását illeti, hogy fegyelmi vétségek esetében az egész országból a királyi tábla elé kell idézni az illeteket: erről én, t. ház, nem tehetek. De ez is csak Magyarországra nézve áll, mert Erdélyre nézve ott van az erdélyi királyi tábla. Egyébként hiszem, hogy ezen anomáliának, mely nem az én szavazatommal lett behozva, nem sokára véget vethetünk *(Helyeslés jobb felől)*, ha t. i. a szóbeliség és nyilvánosság be lesz hozva, a mi

dön azután egyetlen egy királyi táblával egész Magyarországra nézve beérni teljes lehetetlen lesz.

Felhozatott még a törvényjavaslat ellen, hogy a kártérítési kereset megindítása a közvádólótól tétetett függővé. *(Zaj bal felől.)* Kénytelen vagyok az iránt ismét kinyilatkoztatni, hogy akkor a törvényjavaslat szellemét rosszul méltóztattak felfogni, mert abban csak az van kimondva, hogy az ily panaszokat hol kell beadni. Én egyáltalán nem ragaszkodom ahhoz, hogy a közvádólónál adassanak be; de a törvényjavaslatban fixirozni kell okvetlenül azon hivatalos személyt, kinél a panaszok beadandók; különben az egyik a törvényszéki elnöknél, a másik a közvádólónál, a harmadik a királyi táblánál adná be panaszát. Tehát a nélkül, hogy lényeges feltételnek tekinteném ezt — mert mindegynek tartom — csak arra nézve vagyok kénytelen ellenvetést tenni, hogy nem a kereset megindítása függ a királyi ügyésztől, hanem a királyi ügyész csak arra van kijelölve, hogy a panaszokat elfogadja. *(Zaj a bal oldalon. De hát engedélye nem szükséges?)* Véleményét mindenesetre meg kell hallgatni, fegyelmi vétségek esetében.

Az volt mondva: attól lehet tartani, hogy helota lesz mindenki a bíró irányában; de ez nem áll, t. ház, mert nincs elzárva senki a kártérítési keresettől, mindenki megindíthatja azt, sőt a fegyelmi vétség iránt is beadhatja panaszát a királyi ügyészhez; a felett, hogy van-e helye a fegyelmi eljárásnak, vagy nincs, a bíróság ítél.

De nem akarjuk azt, t. képviselőház, hogy helotává aljasíttassék le maga a bíró, mert ha mi azon kérdés felett, hogy van-e kártérítésnek helye, vagy nincs, nem engedjük az admissiót, oda jutunk ma-holnap, hogy kötéllal kell fogni a bírót *(Lesz elég! bal felől.)* Magyarországon akár ki kapjon kedvezőtlen ítéletet, a helyett, hogy abban megnyugodnék vagy ellene recurrálna: vagy panaszt nyújt be a miniszterhez, vagy kártérítési keresetet indít. Hiszen e napokban az is megtörtént, hogy interpellatiót intéztek a miniszterhez oly tárgyban, mely nem hozzá, hanem a bíróságokhoz tartozik. A bíróságok tehát kártérítési keresetekkel el fognának halmoztatni. Ily vexatiótól és secaturától okvetlenül meg kell mentenünk a bírakat.

Simonyi Ernő képviselő-társam azon kérdést intézi a kormányhoz: van-e szándéka a kormánynak, módosítványokat megengedni? Erre nézve megjegyzem, hogy ezen engedély nem a kormánytól függ, hanem a háztól. Én részemről csak annyit jelentek ki, a mit már Pulszky Ferencz képviselő-társam is helyesen hangsúlyozott, hogy az igazságszolgáltatás nem pártkérdés, hanem közkérdése minden pártnak, az egész országnak. A kormány részéről pedig kijelentem, hogy

minden jobbitmányt, bár mely oldalról jöjjön is az, nem csak készséggel, hanem köszönettel is fogad, és én is ambíciómat nem abba fogom helyezni, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslatot minden áron keresztül erőszakoljam, hanem fogom helyezni abba, hogy engedve a kölcsönös capacitációnak juttassuk diadalra a legjobbat. *(Élénk helyeslés.)*

Azóta, hogy e törvényjavaslat a ház asztalán fekszik, ide s tova 4 hónap mult már el. Azalatt volt nekem is alkalmam azt ujlag és ismételten átvizsgálni és gondolkodni ezen tárgy fölött és különösen megemlékezni azon ígéretéről, melyet Tisza Kálmán t. képviselő-társamnak adtam arra nézve, hogy gondoskodni fogok arról, miszerint a legfelsőbb bíróságok tagjainak felelőssége is szabályoztassék. Ezen ígéretet beváltandó átalakítottam a törvényjavaslat 4-ik fejezetét úgy, hogy a felső bíróság felelőssége is szabályozva legyen. E tekintetben lesz szerencsém módosítványomat a t. képviselőház elé terjeszteni.

Továbbá a központi bizottság a törvényjavaslat végén felhatalmazást akar adatni az igazságügyminiszternek arra nézve, hogy a kezelő hivatalnokok felelősségéről rendelet által intézkedjék. E tekintetben megvallom, hogy nem örömet vállalok meghatalmazást, mert ez nagy felelősséget vonna a kormányra, és azért, hogy megmeneküljek ezen felelősségtől, befoglaltam a törvényjavaslatba a kezelő hivatalnokok felelősségét is; az ide vonatkozó részleteket maga helyén lesz szerencsém előterjeszteni. És most ismételve is kijelentem, hogy nem akarok jelenleg a részletek megvitatásába bocsátkozni, hogy az egyes részletekre nézve annak idején magam is fogok módosítványokat benyújtani, és hogy örömet fogadok hasonlókat, jöjjenek azok akár a jobb, akár a bal oldalról, ha a módosítvány előnyeiről capacitálnak, kötelességemnek fogom tartani azokat elfogadni. Egyébiránt a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatni kérem. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Több szóelő följegyezve nem levén, s az általános vitá ezennel befejezettnek levén tekintendő, azon kérdést intézem a t. házhoz: elfogadja-e a bírák s bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslatot, a központi bizottság véleménye szerint, a részletes tárgyalás alapjául? *(Elfogadjuk.)* Tehát az előttünk fekvő törvényjavaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik.

Következik a részletes tárgyalás. A törvényjavaslatot olvasni fogja Bujanovits Sándor jegyző ur, a központi bizottság jelentése szerint az észrevételeket is előadván.

Bujanovics Sándor jegyző (olvassa a törvényjavaslat címét¹⁾)

Szögyény László előadó: A központi bizottmányának a címre nézve semmi észrevétele nincs.

Elnök: Van-e valakinek észrevétele? (Nincs.) A cím tehát elfogadtatik.

Bujanovics Sándor jegyző (olvassa az 1-ső §-t.)

Szögyény László előadó: Az első bekezdésnél a központi bizottságnak irányi észrevétele van, „szándékok“ szó helyett ugyanis „szándékosan“ kíván tétetni, a 2-ik bekezdésnél „feleknek“ helyett „magán-feleknek“ kifejezést javasolja, mint világosabbat s melylyel jobban fejeztetik ki a §. czélzata.

Nyáry Pál: Az 1-ső §. 2-ik bekezdésének 3-ik sorában fordul elő: „a feleknek vagy az államnak“. Erre van észrevételem, s bátor vagyok egy módosítást beadni, melynek célja, hogy ezen megkülönböztetés töröltessék ki s maradjon tisztán csak „a felek“: mert, miután — úgy hiszem — egy értelemben vagyunk mindnyájan az iránt, hogy a bíróság, a bírói hatalom a legfőbb hatalom az államban: nincs szükség, hogy itt valami kitünő állás adassék magának az államnak a bíró előtt. Maga az állam is csak mint fél jelenik meg. Ennélfogva én e szavak helyében „magán-felek vagy államnak“ tisztán csak a „feleknek“ kifejezést kívánom tétetni.

Horvát Boldizsár igazságügyi-miniszter: T. képviselőtársam indokolását elfogadom, de a fogalmazást nem: mert ellenkezőjét eredményezné annak, mit a képviselő ur akar. Ot. i azt mondja, hogy nem akar állam- és magánfelek közt különbséget tenni. Én tökéletesen elfogadom, hogy a bíróság előtt állam- és magánfél egyforma; hanem mikor kiteszi azt „feleknek“, akkor könnyen félreértés támadhat, mert ez alatt csakugyan magánfelek értetnek.

Az én indítványom az volna: méltóztassanak mindkettőt kihagyni, s akkor lenne, „melyeket hivatali kötelességük megsértésével okoztak.“ Ez által a cél el van érve s félreértéseknek is eleje vétetik. (Helyeslés.)

Elnök: Méltóztatnak miniszter ur módosítását elfogadni? (Elfogadjuk!) Tehát a központi bizottság fogalmazásával ellenkezőleg mind „a magánfelek“, mind az „állam“ szó kimarad.

Bujanovics Sándor jegyző (olvassa a 2-ik §-t.)

Szögyény László előadó: A központi bizottságnak e szakaszra nincs észrevétele.

Somossy Ignác: Bátor vagyok e §. több pontjára nézve észrevételeimet előadni.

A b), d) és c) pont alatt királyi és fő ügyészek vannak említve. Kik legyenek e hivatalnokok, minő körben mozognak és minő hatalommal felruházva? előttem, s úgy hiszem, a t. ház tagjai előtt is ismeretlen. Nem létező hivatalnokok teendőiről, vagy azok irányában törvényvel rendelkezni, szerintem, nem lehet, vagy legalább idő előtti. Ennélfogva ezeknek megemlítését kihagyni kérem, és majd ha a törvényhozás ilyeneket megállapít, akkor méltóztassanak a törvényt reájuk alkalmazni.

Továbbá az f) pont alatt ez mondatik: „a bíróságokhoz az állam által kinevezett szakértők.“ Az állam mint ilyen soha sem szokott szakértőket kinevezni. Ezen szavakat tehát „az állam által“ kihagyni kérem. Különben is ezen kihagyás semmit sem változtat és hiányt sem okoz a törvény értelmében.

Vége a végső pont utolsó sorai így szólnak: „fegyelmi tekintetben a nyugalmaztatásuk után elkövetett cselekményekért is a jelen törvény rendeleteinek vannak alávetve.“ Ennek, megvallom, indokát felfogni nem bírom, mert miután a katonaságnál is a hozott törvények szerint a már tetteleges szolgálatban nem levő egyének polgári törvények és hatóságok alatt állanak, ezen szigor miért terjesztetik ki és miért vétessenek ki a nyugalmazott bírósági tagok az alól, hogy a közönséges polgári törvény és hatóság alatt álljanak, megérteni nem bírom. Ennélfogva ezen három sort is kihagyni kérem.

Szél Kálmán jegyző: Halmosy Endre képviselő ur a következő módosítványt adta be: (Olvassa): „a törvényjavaslat 2-ik §-ának f) pontja helyett tétessék a következő: „a bíróságoknál állandóan alkalmazott szakértők.“

Halmosy Endre: T. ház! Az előttem szólott képviselő ur szintén ezen pontot támadta meg, és helytelennek találta, hogy ide az tétesség: „az állam által kinevezett szakértők.“ Én részemről ezen módosítványt azért ajánlom, mert a 2-ik §. akként kezdődik: „Bírák és bírósági hivatalnokok.“ Mindenesetre itt csak oly személyek soroltathatnak fel, a kik hivatali kötelesség alatt, hivatali viszonyban állanak. Ily viszonyban pedig csupán az állandóan alkalmazott, szakértők lehetnek, és azért ajánlom módosítványomat a t. ház figyelmébe.

Horvát Boldizsár igazságügyi-miniszter: T. ház! A d) pontra nézve javaslatba hozott módosítványt vagyis inkább azon pontnak egyszerű kihagyását nem fogadhatom el: mert abból, hogy királyi ügyészek, főügyészek és koronaügyészek nincsenek még a törvényhozás által megállapítva, nem következik az, hogy azon királyi ügyészek, főügyészek és korona ügyészek bármily hatáskörrel bírnak is, ne áll-

¹⁾ Lásd az *Iromángok* 19-ik számát.

janak épen úgy a felelősség törvénye alatt, mint bármily más bírósági hivatalnokok. Hogy egyébiránt királyi ügyészek, főügyészek és koronaügyészekre szükség leend és hogy koronaügyész most is van, azt t. képviselő ur nem hozhatja tagadásba: mert ha királyi bíróságot alakítunk, a királyi bíróság oldala mellett királyi ügyészeknek is kell lenniök, kik a mostani tiszti ügyészek hatáskörével lesznek felruházva. Meg lehet, később másként méltóztatnak azokat elnevezni, és akkor a felsőházi tárgyalás alkalmával még mindig lehet a dolgon segíteni. Elvileg azonban már most ki lehet mondani a felelősséget a királyi ügyészek és főügyészekre is, mert azok a bíróságok hivatalnoki sorába tartoznak. Ha itt most elhagyatnának, akkor később külön törvény által kellene erről gondoskodni. Azon anomaliának különben mindig ki leszünk téve, hogy oly törvényre utalunk, mely még nem existál. Így például nem lehetne valamely büntény megfenyítéséről rendelkezni, mert criminalis codexünk még nincs; de mégis tesszük ezt azon reményben, hogy criminalis codexünk rövid idő múlva életbe fog lépni.

Még van e szakaszban az f) pontra nézve egy módosítvány, Halmosy Endre képviselő uré. Ezt indokoltnak találom és elfogadom, hogy t. i. az f) pont így legyen formulázva: „a bíróságoknál állandóan alkalmazott szakértők“ nem pedig „a bíróságokhoz az állam által kinevezett szakértők.“ Mert az könnyen félreértésre adna okot. — Minden szakértő a közönséges törvények alatt áll, hanem e fegyelmi törvények alatt csupán csak az állandóan alkalmazott szakértők fognak állani, azért, mert ők fogják teljesíteni azon teendőket, miket állandóan kell teljesíteni; mint p. o. törvényszéki orvosok stb.

A mi a szakasz végére vonatkozó módosítványt illeti, hogy t. i. a nyugalmazott bírósági hivatalnokok a fegyelmi eljárás alól fölmentesenek: ez ellen elvben nem sok ellenvetésem van, mert végre is az, a ki nyugalmaztatott, megszűnt királyi hivatalnok lenni; és nem is szól e mellett valami igen lényeges ok; az egyetlenség ok, mi engem erre vezérelt, az volt, hogy a bíróság tekintélye fentartassék, s hogy egy nyugalmazott bírónak illetlen viselete káros visszahatást ne gyakoroljon a létező birói karra. Ha ezt nem méltóztatnak valami lényeges, fontos oknak tartani, akkor én nem leszek akadályozója annak, hogy a szakasz ezen vége kihagyassék.

Ghyezy Ignác: T. ház! Nem szólaltam volna fel, hanem miután a t. igazságügy-miniszter ur előadta, hogy az előttem szóló Somossy Ignác képviselő ur a királyi ügyészeket és főügyészeket és a koronaügyészt is kihagyatni

kivánta volna, kénytelen vagyok megjegyezni, hogy ő csupán a királyi ügyészekről és főügyészekről szólott. Más oldalról megvallom, azon érvelést, mely nem létező törvényekről és nem létező hivatalnokok hatásköréről szól, már csak azon indokból sem fogadhatom el, mert volt eset, ha jól emlékszem, a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával, hogy a t. miniszter ur a közjegyzőket is megemlítette, és akkor a t. ház épen azon oknál fogva, mert nem léteztek, azoknak megemlítését a törvényből kihagyta. Én tehát csekély véleményem szerint úgy hiszem, addig ügyészekről szólni nem lehet, míg először törvény által alakítva nem lesznek; másodsor pedig mig azoknak hatáskörét, célját, hogy mi végre alkalmaztassanak, nem tudjuk. Én tehát igen kérem a t. miniszter urat, méltóztassék legalább felvilágosítani a felől, hogy mi célra lesznek ezek alkalmazva a bíróságoknál.

Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter: T. ház! A kir. ügyészekről szóló törvényjavaslatot talán már néhány nap múlva lesz szerencsém a t. ház asztalára letenni. *(Helyeslés.)*

Egy kérdésem van ezen kérdés ellenében. Méltóztatnak-e gondolni, hogy bármi törvény-szék királyi ügyész nélkül létezhessek? Ki lesz vádló? Kik fogják a házassági perekben a hivatalos védő szerepét vinni? — Hiszen kérem most is meg vannak a tiszti főügyészek a törvényszékeknél; a mi pedig hatáskörüket illeti, azt jelenleg a fenálló gyakorlat, azontul pedig új büntető perrendtartás fogja megszabni. Az institúció tehát tényleg létezik, s csupán elnevezése fog változni, t. i. tiszti főügyész helyett királyi főügyész lesz, s azért ezt már a törvényjavaslatban is meg lehet említeni. Én azt hiszem, már azért is lehetetlen ezt kihagyni, mert azt csak elvben nem fogja kimondani a t. képviselő ur, hogy a kir. ügyész oly hivatalnok, a ki a felelősség törvényén kívül áll, neki felelősnek kell lenni, úgy mint a birónak.

Kérem azt meghagyatni, különben nagy hézag támad a törvényjavaslatban. *(Felkiáltások: Marad!)*

Nyáry Pál: Azt hiszem, azok után, a miket igazságügy-miniszter ur elmondott, mindenki be fogja látni, hogy ezekről az ügyészekről és főügyészekről még csak ezután fog törvényjavaslat tételni a ház asztalára és így nézetem szerint ezen főügyészek és királyi ügyészek olyanok, melyek majd az alkotandó törvényben fognak megállapíttatni és hatáskörük is kijelöltetni.

Már most ha ez így van, valljuk meg, a legnagyobb logikátlanság volna a törvényhozástól, oly egyéneknek vagy hivatalnokoknak feleletre vonatásáról gondoskodni, a kik nem is léteznek. Nekünk rendelkezni csak azokról kell, a kik léteznek, léteznek pedig koronaügyészek. Nincs semmi ellenvetésem, hogy ezen szakaszban benne maradjon a koronaügyész. Midőn majd a törvényhozás, a miniszter urnak előterjesztendő törvényjavaslata folytán, fel fogja állítani ezen hivatalokat, akkor lesz idején a logika szerint is reflektálni ezen már meghozott törvényre, és azt gondolom nincs is semmi nehézség, hogy ez akkor megtörténhessék.

A t. miniszter ur védelmezni akarván ezen pontot, azt mondta, hogy nagyon sokszor megtörténik a törvényhozásban, hogy például itt büntető törvénykönyvünk nincs és még is hivatkozunk arra; de legalább azt nem tesszük, hogy annak a nem létező büntető törvénynek szakaszaira hivatkoznánk; ezen hivatalnokok megnevezése pedig valósággal megnevezése a §§-nak.

Maradjon tehát benne a törvényjavaslatban a koronaügyész, a másik kettő pedig hagyassék akkorra, mikor majd ezek felett a törvényhozás törvényt fog alkotni,

Mátyus Arisztid: T. ház! Én Nyáry Pál t. képviselőtársammal, e kis részletben, t. i. abban, hogy a korona ügyész benne maradjon, egyet nem értek. A miniszter urhoz kérdés intéztetett az ügyészek és főügyészekre nézve, és ő arra igen helyesen meg is felelt, hogy tudniillik mindenesetre szükségesek lesznek mind az alsó, mind a felső bíróságoknál ügyészek. Tehát a királyi ügyész és a főügyészek elnevezése szerintem kevésbé képez akadályt, mint a sz. korona ügyvédje. Én a szent korona ügyvédjeit teljesen kihagyatni óhajtom, és pedig azon okból, mert a nélkül, hogy elébe akarnék vágni a tisztelt igazs. miniszter ur törvényalkotási működésének: még is, meggyőződésem szerint, a sz. korona ügyvédségét jövőre úgy akarom megállapíttatni, hogy az semmi egyéb mint ügyvéd legyen, a ki a sz. korona jogait fogja védelmezni és annak a törvény előtt épességben tartására törekedni. Mihelyt pedig bírói hivatalnoknak vétetik, akkor már mintegy itt van fentartva a sz. korona ügyvédje számára egyike vagy másika azon privilégiumoknak, melyekkel sajnosan ma bír, és melyekkel talán ha már e törvényben bírói hivatalnoknak nevezetik, a jövő törvény alkotása után is fog birni. Én azt kívánom, hogy a sz. korona ügyvédje ne legyen egyéb, mint egyszerű ügyvéd, és nem látom át, hogy miért kell annak bírói hivatalnoknak lenni. Ennél fogva az előadott indokokból a korona ügyvédjének megemlítését kihagyatni ki-

vánom. (*Helyeslés bal felől; felkiáltás jobb felől: Marad!*)

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: Én, t. ház, megvallom, nem akarnám votorum majoritate eldönteni e kérdést, én szeretem a capacitatiót, lehetetlent nem akarok, s meg vagyok győződve arról, hogy t. képviselőtársaim sem akarnak tőlem lehetetlent. Ha épen a kir. ügyész és főügyész elnevezések szültek fenakadást, méltóztassanak tehát más alakban elfogadni így: „a királyi bíróságoknál alkalmazott ügyészek.“ (*Helyeslés.*)

Elnök: Több rendbeli módosítvány adott be, melyek, ha az eredeti szöveg meg nem tartatik, sorban kerülnek szavazás alá. (*Felkiáltások: Elfogadjuk a miniszter módosítását!*) Az első kérdés: megtartja-e a ház a központi bizottság által ajánlott szövegezést? (*Felkiáltások: Nem!*) Ez tehát nem fogadtatik el. Következik az első módosítvány, melyet Somossy képviselő ur adott be, tudniillik, hogy a b) d) és e) pontokban említett királyi ügyészek és a korona ügyész kihagyandó.

Somossy Ignác: Én elfogadom a miniszter ur módosítását.

Elnök: Kérem, összefoglalom az egészet. Ennek ellenében a miniszter ur azt kívánja tétetni, hogy: „a királyi bíróságokhoz alkalmazott ügyészek (*Helyeslés*) és kezelési személyzet.“ Ezt tehát méltóztatnak elfogadni. Most a koronaügyészt illetőleg méltóztassanak még határozni.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: A korona ügyészt mint létező intézményt nem lehet e törvényben eltörölni, az tehát mint tényleg létező behagyandó. (*Helyeslés.*)

Elnök: Ennél fogva behagyatik.

Az f) pontra Halmossy képviselő ur adott be módosítványt, mely így szól: „A bíróságokhoz állandóan alkalmazott szakértők.“ (*Helyeslés. Elfogadjuk!*)

Végre Somossy képviselő ur adott be módosítványt, mely szerint az utolsó kikezdésnek három utolsó sora kihagyandó. Méltóztatnak elfogadni. (*Elfogadjuk!*) E szerint a három utolsó sor e szavakon kezdve: „s fegyelmi tekintetben“ kihagyatik.

Bujanovics Sándor jegyző (olvassa a 2-ik szakasz módosított szerkezetét.)

Elnök: Így lesz tehát a 2. §. megállapítva. Következik a 3. §.

Bujanovics Sándor jegyző (olvassa a törvényjavaslat 3-ik szakaszát.)

Szögyény László előadó: A központi bizottság javasolja, hogy „esküdtek“ szó helyett „esküdtszéki tagok“ tétessék. (*Helyeslés.*)

Ludvig János: Ezen 3-ik szakaszból

kérem e három szót: „az esküdtszéki tagok“ kihagyatni. Okaim ezek: az esküdtszéki tagok kötelességei nincsenek sehol körülírva a törvényben, ezeknek körülírása az esküdtszék szervezéséhez tartozik. A hol pedig nincsenek a kötelességek körülírva, büntetnek határaitól sem lehet szó, következésképp a büntetést sem lehet megszabni. De általában mi lehet az, a miért az esküdtszéki tagok elmarasztaltathatnak? Nem lehet az más, nem is képzelhető más, mint a megvesztegetés. Már pedig eltekintve attól, hogy az esküdtszéki tag csak lelkiismeretének felelős, a törvényhozónak nemes kötelessége nem csak büntettek megfenyítéséről, hanem azok kikerüléséről is gondoskodni. Így az esküdtszékek rendezésénél ki kell még lehetőségét is annak kerülni, hogy az esküdtszéki tag a megvesztegetés bűnébe eshetnék. Hiszen így Angliában látjuk, hogy az esküdtszéki lajstromok úgy készülnek, hogy sem a vádlott, sem a vádló az esküdtszéki tagokat nem ismeri, következésképp megvesztegetésnek nem lehet helye.

Továbbá fegyelmi esetekben micsoda lehet az a fegyelmi eset? Csak olyan lehet, ha az esküdtszéki tag meg nem jelen, midőn a bíró által megidéztetett az assisek elé, vagy pedig lehet, ha eltávozott akkor, mikor neki az esküdtszéknél kellene lenni s eltávozott a bíróság engedelmével, mi a törvény szolgáltatásában nem lehet hiány, mert ott póttag áll rendelkezésre; de mivel ez mindenestre kötelességmulasztás, elismerem, hogy akkor meg kell büntetnie, és még is büntetik minden országban, ha csak lehetetlenné nem teszik az eltávozást, mint Angliában, hol el sem eresztik, hanem bezárják őket, míg az ítélet hozva nincsen, nehogy valamiképpen idegen befolyásnak, azaz vesztegetésnek, kérelemnek vagy kapacitationak legyen kitéve. Ha tehát el kell marasztalni: ki a természetes bírója, ki a fegyelmi bíróság? Ha például ily eset Debreczenben adja elő magát, a természetes bíró az assisek bírója, ki az esküdteket megidézte s az, a nélkül, hogy elmaradása okait jelentette volna, meg nem jelent, következésképp kötelességét nem teljesítette. Az természetes bírója; és ez mindenütt úgy van. Az igen tisztelt igazságügyminiszter nem fog nekem a törvényhozás terén egyetlen egy példát kimutatni, a hol ez másképp lenne. Az igen tisztelt miniszter ur nem fog nekem a törvényhozás terén egyetlen egy példát felmutathatni, hol ez másképp van.

De továbbá vannak még okok, melyeknél fogva ezen kifejezésnek el kell maradni. Büntetőtörvénykönyvünk nincs, pedig ez egyrészen oda tartozik, másrészen pedig az esküdtszékek szervezéséhez. Most azonban, úgy hiszem,

sem az egyiknek, sem a másiknak nem akarunk praejudicálni. Én úgy látom, ezt maga az igazságügyi miniszter ur sem kívánta beigtattatni ezen §-ba, hanem később csuszott be: mert ezzel ellentétesen a következő §§-ok egyikében az mondatik, hogy a vádlott, ha pénzbírságban elmarasztaltott, rendes fizetésének egy harmad részénél többre nem büntethető; következésképp nem érthette itt az esküdtszéki tagokat, mivel azoknak rendes évi fizetésök nincs.

Kérem tehát ezen szavakat: „esküdtszéki tagokra“ mint olyanokat, melyek az igazságügyi miniszter ur akarata nélkül csuszta be, e §-ból kihagyatni.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: T. ház! Egy kis félreértésben van a t. képviselő ur ezen törvényjavaslatra nézve. Ő t. i. fegyelmi vétségről is szólott, holott a 3-ik §. világosan kimondja, hogy az esküdtek csak hivatali büntett tekintetében tartoznak a törvény ezen rendelkezése alá. Hivatali büntettek tekintetében a jelen törvény hatálya az esküdtszék tagjaira is, de csakis hivatali büntettekénél, ki van terjesztve, ellenben fegyelmi eljárás az esküdtek ellen nincs. Tehát melyek azon hivatali büntettek? Ilyenek a hivatali titok közlése, megvesztegetés, zsarolás, erőszak, hamisítás és sikkasztás. A zsarolást például az esküdt elkövetheti úgy, hogy azt mondja: „Én befolyással bírok a többi esküdtre, s midőn visszavonulunk, s titokban tanácskozunk, úgy fogok rájuk hatni, hogy te nyerj, ha nekem ezt vagy azt meg fogod adni, vagy tenni.“ Vagy pedig pénzt követel, s azt el is fogadja: ez az erőszak. Ha tehát mind ezt elkövetheti oly legfőbb bíró, kinek ítélete ellen appelláta nincs, t. i. az esküdt, hogy mi ezt felmentsük minden büntetés alól, midőn minden más bíró büntetés alá esik, arra nem látok semmi okot, s azért kérem az igen tisztelt képviselőházat, méltóztassék ezen §-t változatlanul meghagyni. *(Felkiáltások jobb felől: Maradjon!)*

Azt mondja ugyan a képviselő ur, hogy lehetne az esküdtszéket úgy is megállapítani, hogy a vádlottak nem tudnák, ki lesz bírójuk. Igaz, de az esküdtszék listáját mégis előre meg kell állapítani, a 36 bírászkodó esküdteket, kik közül 12-öt az egyik, 12-öt a másik fél visszavetvén, marad a többi 12. És ez Londonban is így van. Egyébiránt Londonban, hol 3 millió ember van, könnyebben lehet e tekintetben elérni a részrehajlatlanságot, de nálunk itt Pesten ez kevésbé kivihető, még kevésbé vihető pedig ki, ha az esküdtszékek a provinciális városokban is felállítatnak, ott az esküdtek contingensét csakhamar fogják ismerni és így a megvesztegetés lehetősége is nagyobb lesz. *(Ugy van! jobb felől.)*

Igaza van t. képviselő urnak abban, hogy a törvényhozásnak nem lehet feladata, valamely büntetést kigondolni; de épen úgy nem lehet feladata bármely büntetést is büntetlenül hagyni (*Ugy van! jobb felől*); s azért kérem a t. házat, méltóztassék e §-t változatlanul meghagyni.

Simonyi Ernő: T. ház! Ha szükségét látnám annak, hogy az esküdtszéki tagok ezen felelősség alá tétessenek, megvallom, a javaslat szerkezetét részemről semmiképen sem ellenezném; mert azt kívánom, hogy minden bíró, ki a honpolgárok vagyona s élete fölött ítél, ítéleteért felelősséggel is tartozzék; hanem az esküdtszéki intézménynek azon sajátos természete van, hogy az esküdtszéki tag csak lelkiismeretének felelős azon ítéletért, melyet hozott. Azt mondja ugyan a törvényjavaslat, hogy „hivatalos büntettek esetében.” Én azonban megvallom, azok után is, miket a miniszter ur erre vonatkozólag előadott, én nem foghatom fel, hogy tulajdonképen az esküdtszéki tag, ha az esküdtszék rendesen van szervezve, miképen követhet el hivatalos bünt. Titoktartás megszegését talán elkövetheti, mert hivatalos titkok közlését elkövetheti; de ekkor a törvény sulya elérné az által, hogy mint esküszegő bevádoltatik a rendes bíró előtt, ha t. i. megfogadta, hogy a hivatalos titkot el nem árulja. A mi pedig a sikkasztást, zsarolást, megvesztegetést, erőszakot és hamisítást illeti, én azt hiszem, hogy az esküdtszéki tagok ezen büntetéseket akarattal sem követhetik el, mert nem közlekednek a felekkel, miután egyszer megválasztva vannak. Mert tegyük fel, hogy csupán 36 esküdtszéki tag van . . . (*Felkiáltások a szélső bal oldalon: Több tagja van az esküdtszékeknek, sehol sincs csak 36!*) Engedelmet kérek, épen itt nálunk Pesten csak 36 tag van egy negyedévre kiírva; ámbár ily csekély számnak fölvételéről másutt sem halottam. De tegyük fel, hogy csak 36 tag volna is: szeretném én azt a vádlottat vagy vádlót látni, a ki 36 ember közé mehetne, és azt mondaná: „Ha ti mellett szavaztok, tőlem jutalmat kaptok.

A mint mondom, ezen törvény kiterjesztését az esküdtszéki tagokra azért nem kívánom, mert azt óhajtom, hogy az esküdtszék minden elfogultság nélkül, a mint az esküdtszéki intézmény magával hozza, csupán saját lelkiismeretét vetve számba hozzanak ítéletet. (*Helyeslés a bal oldalon.*)

Nyáry Pál: T. ház! Alig van ezen törvényjavaslatnak oly érdekes része, mint az, a mely az esküdtszékéről szól.

Az esküdtszék eszméje nálunk egészen új, és azért hogy kivételes esetekre alkalmazzuk, ugyanint a sajtóra, még Magyarországon nem fogták fel az esküdtszéki intézménynek fontosságát egész teljességgel. A világ ugyszólván egy értelem-

ben van az iránt, hogy az esküdtszék nem csupán bírói, hanem egyszersmind politikai intézmény. Előbb említette — a mint multkor én is említettem — Pulszky Ferencz képviselő társunk, hogy ő azt szeretné, hogy a bíró ne lenne törvények által kötelezve, hanem mintegy a törvény fölé legyen helyezve, mint ez Amerikában van. Épen ez történik az esküdtszéki intézmény által. Semmiféle törvény az esküdtszék nem kötelezi arra, hogy valakit bűnösnek vagy nem bűnösnek nyilatkoztasson. Ez tökéletesen tőle függ. És ebből következik az, hogy a mely államokban az esküdtszéki intézmény helyes mérvben létezik, az a törvényhozásnak némi correctivumát szolgáltatja, mert nem lévén kötelezve arra, hogy ő törvény szerint ítéljen, ha valamely törvény rossz, ő nem ítél a szerint s így lassankint ezen törvénynek hiányosságait kitüntetvén, utóljára kénytelen maga a törvényhozás kimondani azt, hogy e törvény hiányos. De ha ez így áll, akkor azt gondolom, végtelen ovakodnunk kell, hogy ezt ne alacsonyítsuk le a közönséges, a meghatározott és állandó bírói intézmény niveaujára. Tartsuk meg mi is ezt az eszmét és fejlesszük ki. De ha most mindjárt oly törvényt alkotunk, mely — az én tudomásom szerint legalább — sehol a világon nem létezik, oly törvényt, melyel végkép megsemmisítjük azon eszmét, félek, hogy Magyarországon az esküdtszék eszméje soha sem fejleszteszik ki.

E szempontból kérem a miniszter urat, méltóztassék beleegyezni, hogy az esküdtszéki tagok megemlítése e törvényből kihagyassék.

Ha még több szükséges ezen kívánatom indokolására, megjegyzem, hogy valamint az esküdtszék egy részről a szabadság biztosítására mint leghatályosabb intézmény van alkotva, ha másrészről megengedtetik és törvény által engedtetik meg, miszerint a hatalomnak rá befolyása legyen, mondom, hogy akkor épen az esküdtszék az, mely legtöbb esetet szolgáltat az ugynevezett politikai gyilkosságokra. Egy pár századon keresztül, mig Angliában az absolutismus, és az absolutismust képviselő dynastia meg nem buktattatott, telve van Anglia története a hatalom által nyomott esküdtszékek által elkövetett vétségekkel. Az utolsó eset az volt, hogy midőn egy bíró elzáratta az esküdtszéki tagokat, egy másik bíró kimondta, hogy az esküdtszéki tagok nem felelősek és szabadon bocsátotta őket.

Ennél fogva kérem, e két szempontból, egyezzék bele a miniszter ur, hogy e szó a szakszóból kihagyassék.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: Észrevételem van legelőször is Simonyi Ernő ur előadására, ki azt mondá, hogy az

esküdt csak lelkiismeretének felelős, ítéleteért. Bocsánat, a rendes bíró is csak saját lelkiismeretének felelős. Csak midőn hivatásával visszaél, vonható a rendes bíró is felelősségre. Ezen tekintetben tehát az esküdtszéki tagok és más bíróságok közt semmi különbség nincs.

Egyébiránt megvallom, nagyon csodálatosnak tartom, hogy midőn Nyáry Pál képviselő társammal tökéletesen ugyanazon czélt tartjuk szem előtt, mégis mindegyikünk más uton jár. Nekem is az a vágyam, hogy az esküdtszéki intézmény gyökeret verjen e haza földén, hogy az esküdtszéki intézményt minél erősebb védbástyával vegyük körül; de méltóztassanak megbocsátani, ha kimondjuk, hogy azon esküdtszéki tag, ki magát megvesztegette, ki zsarolást követett el, a büntetéstől ment, (*Nyugtalanóság a bal oldalon*) ha kimondjuk, hogy az esküdtszéki tag ellen megvesztegetés és zsarolás czime alatt vádat emelni nem lehet: akkor, t. ház, attól félek, igen gyakran fognak ily esetek előfordulni, és az esküdtszéki institutiót épen az esküdtszéki tagok visszaélései fogják megbuktatni. (*Helyeslés jobb, ellenmondás bal felől.*)

Továbbá bocsásson meg igen tisztelt képviselő társam: én nem láthatom az esküdtszéki tag lealázását abban, ha reá nézve ugyanazon törvényt állítom föl, mely alatt áll a többi bíró, azon esetben, ha olyasmit követ el, mi a bírót compromittálja, p. o. ha részrehajló. Ily esetben lehetlen őt a törvény alól kivenni, hiszen máskülönben ugy is egyesegyedül lelkiismeretének felelős. És azért kérem a t. házat, méltóztassék ezen §-szerkezetét meghagyni, mert megvallom, nagy hátránynak tartanám a kérdéses szabvány kihagyását — Később, ha egyszeresen insitutió nálunk meghonosult, ha a polgári jogérzet kifejlett és megszilárdult, akkor a törvényhozásnak csak egy tollvonásba fog kerülni ezt megváltoztatni; de most még nem látom elérkezettnek azon időt, hogy az esküdtekre nézve külön kivételes intézkedéseket tegyünk. (*Helyeslés jobb felől. Zaj.*)

Szontagh Pál (*csanádi*): Igen tisztelt igazságügyminiszter ur azon kifejezést méltóztattott használni, hogy a kihagyás által több hátrány eszközöletnék mint előny. Ebből tehát az foly, hogy csakugyan nem oly bizonyos az, hogy ezen §-us megmaradása okvetlen szükséges.

En azt mondom, az esküdtszéki institutió és a többi bírói személyzet között párhuzam sem vonható. Az esküdtszéki institutió nem egyéb, mint a nép lelkiismeretének megtestesülése. Ha már most előlegesen és per tangentem kimondjuk azt, hogy az esküdt ép oly bíró, mint az, a ki a bureaokban dolgozik — bár kinyilatkoz-

tatom, hogy teljes tisztelettel vagyok ezen bírák iránt is — de ha, a mint mondom, megszoktatjuk a népet előlegesen arra, hogy az esküdtszék nem valami külön álló bírói institutió: épen ellenkezőjét eszközöljük annak, mit a miniszter ur is kíván, t. i., hogy ezen intézmény gyökeret verhessen nálunk, kivált ha fölteszszük az esküdtről, hogy ő is a megvesztegetés bűnét elkövetheti. Ez utóbbira nézve egyébiránt legyen szabad nekem is kétségemet kijelentennem, valamint már Simonyi Ernő képviselőtársam is rámutatott a megvesztegetésnek majdnem lehetlenségére még oly esetben is, hol csak 36 esküdt működik, mint Pesten. A törvényjavaslat szóban levő szabványával tehát a népet elidegenítjük ezen intézmény iránt, mert nem lévén azon bírói és iskolai képzettségnek birtokában, melyben rendesen azok részesülnek, kik másféle bírákká neveztetnek ki, épen azért kívántatik tőlük azon eskü, hogy csak lelkiismeretük és akkor meritett belátásuk szerint fognak ítélni.

Megjegyzem még, hogy ha az esküdtekre nézve a kérdéses szabványt elfogadnók, én ezt annyiból is messzeható végzésnek tartanám, mert ezáltal az első lépés lenne téve arra nézve, hogy az esküdtszéki bíró mintegy egyenlősítessék a többi bíróval. Ha pedig egyszer az első lépés megtörtént, tudjuk a közmondásból, hogy a többi nem kerül megerötetésbe. Nemsokára csak egy lépés fog kelleni, hogy az egész esküdtszéki intézmény kiforgattassék valóságából.

Én tehát azon czélból, hogy ne lehessen semmiféle analogiát felmutatni az esküdtszéki bíró és ő többi bírák között, valamint hogy minden képzelheta praecedens a jövőre nézve kikerültessék, mely az esküdtszéki intézmény lényegét veszélyeztethetné: ezen részét a törvényjavaslatnak egyszerűen kihagyni kívánom. (*Élénk helyeslés a bal oldalon.*)

Bezerédj László: Én sem kívánom a szóban levő határozmányt a törvényjavaslat szövegében föntartatni, és csak arra bátorodom a t. képviselőház figyelmét felhívni, hogy ezen kitétel „az esküdtszéki tagokra nézve“ a törvényjavaslat czimével sem egyeztető meg. A törvényjavaslat a „bírák és bírósági hivatalnokokról szól.“ Már most kérdem, hova méltóztatnak itt sorozni az esküdtszéki tagokat? Mert hogy ezek nem bírák, mutatja az is, hogy esküdtszékeknél ott van mindig a bíróság az esküdteken kívül. (*Helyeslés.*) Méltóztassék továbbá figyelembe venni azt is, hogy van ott egy orvoslat, a recusationalis jog, melyet mindig nagy terjedelemben lehet gyakorolni és alkalmazni. Az én meggyőződés szerint az esküdtszéki tag nem mint bíró működik, hanem tiszta meggyőződése szerint, és az által csak polgári kötelességének felel meg, és mihe-lyest az esküdtszék bevégezte tárgyalását, meg-

szünt azonnal bíró lenni. *(Helyeslés.)* Azért a törvényjavaslat ezen részét behagyatni nem kívánom. *(Helyeslés.)*

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: T. ház? *(Halljuk!)* Én ezen kérdést a ház bölcsesége elé terjesztem s vitális kérdést nem akarok belőle csinálni.

Nyáry Pál t. képviselőtársam ugyan politikai kérdést akart belőle alkotni, hanem ezen nézet ellenében fölteszem azon esetet, hogy valamely kormánynak, nem mondom a mostaninak, hanem más kormánynak, érdekében áll, valakit valamely politikai bűn miatt minden áron elítélni. Fog a pénz folyni, egy gazdag kormánynak nem lesz nehéz pénzével megvesztegetni az esküdteket, és akkor a gazdag kormánynak vesztegetése ha ki is sül, még csak az ítéletet sem lehet megsemmisíteni, mert hiszen azt fogják mondani: az esküdt nem bíró, hanem csak magán ember, pedig a magánembert szabad megvesztegetni, csak a bírót nem. *(Bal felől: közbeküldés: Itt az esküdtől van szó!)* Méltóztassanak tehát ezen kérdésnek igen veszélyes hátrányait jól megfontolni, én legalább részemről nem tartom helyén valónak hogy a törvényjavaslat ezen része kihagyassék.

Budnay István: T. ház! Mindenekelőtt igen röviden Bezerédj László szavaira kívánom megjegyezni, hogy nem látom át, hogy a törvényjavaslat czime az esküdtszéki bírakat kizárná, mert a törvényjavaslat czime egyáltalában a bírák és bírósági hivatalnokok felelőségéről szól, és én úgy vagyok meggyőződve, hogy az esküdtszéki bíró is bíró. *(Nem áll!)* Azonkívül pedig épen azért van a 3-dik szakasz úgy fogalmazva, hogy az esküdtszéki bírakra nézve is „kiterjesztessék“ ezen törvényjavaslat. Ha ezen törvényjavaslat egyáltalában a fegyelmi vétségekre is kiterjesztett volna, t. i. az esküdtszéki bírák fegyelmi vétségeire is, akkor igenis ellene szólanék a törvényjavaslatnak én is, ellene szólanék pedig azért, mert ez által az esküdtszéki bírák függetlensége volna megtámadva. De itt nem a fegyelmi vétségekről, hanem a hivatalos büntettekről van szó.

És méltóztassanak megengedni, én nem látom be, miért volna egyedül az esküdtszéki tagnak egyetlen s fő attribútuma azon qualificatiója, hogy ő lelkiismerete sugallata szerint ítél; én tulajdonkép abban keresem a fő attribútumot, hogy ő fegyelmi vétségek tekintetében sem a kormánynak, sem másnak nem felelős. És hivatkozom itt a törvényjavaslat 4. §-ára, mely e tekintetben csakugyan különbséget tesz, azt mondván: „hivatali büntett vagy fegyelmi vétség esetében a felelőségre vonás közkereset útján történik.“ Tehát a törvényjavaslat világosan megkülönbözteti a hivatalos büntettet a fegyelmi vétségtől.

Ennélfogva a szöveg megtartása mellett szavazok.

Irányi Dániel: Ha arról volna szó, hogy ezen §. kihagyása következtében az esküdtek ily hivatalos visszaélésekért s büntettekért semmiféle bíró által felelőségre ne vonathassanak, akkor megvallom, e §. meghagyása mellett szavaznék; de én azt tartom, hogy valamint senki, akár magán ember legyen, akár pedig hivatalt viseljen, másnak kárt büntetlenül nem okozhat, úgy az esküdt bíró sem okozhat olyat, és felelőségre mindenkor az általános jogfogalmak szerint vonható, megvesztegetés vagy egyéb elkövetett büntettért. Ha e §. kimarad, abból nem az következik, hogy a büntett büntetlenül fog maradni, hanem hogy a köztörvény útján fog büntettetni. Ha azonban e §. megmarad, oly fegyelmi szék fog az esküdt bíró felett ítélni, mely a kormány közege vagy legalább annak kinevezésétől függ, *(Helyeslés bal felől)* és ekkor az ő függetlensége meg lesz csonkítva. Én tehát, miután a fegyelmi szék behozatalát nem pártolom, e §. kihagyására szavazok; de kijelentem egyszer mind, hogy ez által nem gondolom azt, hogy az esküdt bíró a felelőség alól szabaduljon, hanem hogy a köztörvény sulya alá essék.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: Hisz ez a köztörvény!

Pulszky Ferencz: Megvallom, hogy én is a §. elhagyása mellett szavazok. Én ugyanis azt hiszem, az esküdt egészen máshová tartozik, mint a rendes bíró, s bár kívánom, hogy az esküdt független legyen, e függetlenséget nem abban látom, hogy vétségét ily formán kell megbüntetni, hanem abban, hogy ne legyen tudva, ki az a 36 esküdt, tehát az intézmény szervezetében találom, t. i. abban, hogy ne tudják, kit lehet megvesztegetni. Egyébiránt nem akarom kimondani, hogy azon esküdtszék, mely most létezik Magyarországon, legyen azon forma, mely változatlanul megtartassék. Jelenleg nem lehetett mást adni, mint a minő van. Ha tehát most az, kinek esete épen előkerül, tudja is, hogy kikből áll az 36 ember, a ki felette ítél, és ha szólhat is velök; de másképp lesz ez, ha az esküdtszéket más alapon rendezzük. A mi tehát engem illet, én azt hiszem, az esküdtet a bíróval egyenlő vonalra tenni semmiképp sem lehet, és ha az esküdt követ el bűnt, az egészen más tekintet alá jön, mint ha a bíró követi el. Az esküdt nem jöhet más tekintet alá, mint minden más polgár. *(Élénk helyeslés.)* Azért azt hiszem, ezen kérdést fen kell tartanunk akkorra, midőn az esküdtszéki intézményt fogjuk elrendezni. *(Helyeslés.)* A mit Bezerédj t. barátom előhozott, hogy van még egy más biztosítéka az esküdtszéknek, t. i. a visszavetési jog, én erre különös súlyt fektetek, va-

lamint arra is, hogy az esküdt törvény által nincs megkötve, de meggyőződése szerint ítélt: mi felett? kizárólag tény felett. Ezek szerint tehát én az esküdteket a törvénynek ezen rendelkezése alól kiveendőknék vélem. *(Helyeslés.)*

Ghyezy Ignác: Csekély felfogásom szerint, az esküdtek nem illenek ezen szakasz keretébe, mert nem rendes bírák. E tekintetben azt, a mit mondani akartam, Bezerédj képviselő ur már elmondotta. Legyen szabad azonban még felhoznom, arra nézve a mit miniszter ur előadott, hogy t. i. az esküdtszéki tagoknak fegyelmi bíróság alá vétetésök leginkább azért szükséges, nehogy adandó alkalommal az esküdtszékek politikai ügyekben kihágásokat kövessenek el. Én őszintén megvallom, hogy épen ezen oknál fogva tartom szükségesnek azt, hogy az esküdtek egészen szabadon működhessenek, és semmi tekintetben se függjön fejük felett Damokles palleja. Ennélfogva arra szavazok: hogy ezen szavak: „az esküdtek“ kihagyassanak. *(Helyeslés. Jobb felől néhány szó: Maradjon!)*

Ivánka Imre: T. ház! Igen rövid lesz, mert hiszen a tárgy ki van merítve, különösen azon szempontból, a melyet én pártolok. csak örömet fejezem ki ezuttal az iránt: hogy ismét alkalmam nyílt a jobb oldal néhány férfiával egy véleményben lehetni; és miután a miniszter ur ismételve kijelentette, hogy nem ragaszkodik annyira ezen kifejezéshez, kérem azokat, a kik a „maradjon“-t hangoztatják, álljanak el ez egyszer a „maradjon“-tól, és álljanak ahhoz, hogy ezen szavak kihagyassanak. *(Helyeslés.)*

P. Szathmáry Károly: T. képviselőház! *(Eláll. Zaj.)* Csak egypár szót akarok szólani. *(Halljuk!)* A mélyen tisztelt igazságügyminiszter ur azt mondá, hogy jöhet egy kor, a midőn a kormány meg fogja vesztegethetni az esküdteket. Én azt hiszem, hogy ily kormány csak abszolút kormány lehet, és ily abszolút kormány el fogja törölni az esküdtszékeket, és más bíróságokkal fogja azokat helyettesíteni. *(Zaj.)* Vagy van, a nemzetben jogérzet, és akkor az esküdtszékek úgy fognak felállíttatni, hogy azok valóságosan hasznosak legyenek; vagy pedig nincs jogérzet a nemzetben, és jakkor az esküdtszékek nem szükségesek. Nem képzelhetek oly korszakot és oly megkötést, mely azon szellemet, melyet az esküdtszéki bíró képvisel, sirba temetné. *(Nagy zaj.)* De ha előfordulna ily korszak, akkor figyelmeztetem a t. házat, hogy van egy eszköz, mely az ily pirákat elítéli: az pedig a közvélemény. *(Zaj. Felkiáltások: Szavazzunk!)*

Kerkapoly Károly: Én, megvallom, azon megkülönböztetések- és ellenérveknél fogva, melyek különösen ezen oldalról fel lettek hozva a czélből, hogy kimaradjanak a szövegből „az

esküdtszéki tagok“, nem tudnám magam ugyan csak a kihagyásra elhatározni. Jelesen, ha az mondatik, hogy az esküdtszéki tag nem bíró, ezt határozottan tagadnom kell. *(Ellenmondás.)* Ha a t. túlfélről azt méltóztatnak elfogadni, hogy valakinek enuntiatiója csak azért, mert lelkiismerete szerint teszi, — és az esküdtek e szerint ítélnék, — valakit joghatálylyal bűnösnek declarálhat, ha, mondom, ezen értelmezést tetszik elfogadni: akkor részemről magam is elismerem, hogy az esküdt nem bíró. De én azt állítom, hogy e kérdésre: bűnös-e valaki vagy nem? senkinek felelete joghatályt nem gyakorolhat, ha nem bíró. Már pedig tagadom, hogy az esküdtnék ily kijelentése joghatálylyal ne birjon; ezen joghatály pedig másban nem létezhetik, mint az esküdtnék bírói minőségében. Az tehát bíró.

A mit megengedek, az, hogy az esküdt nem rendes bíró; ezt nem tagadom. A fogalmak zavarára a következtetésben oly messze megy, mintha éles szög alatt mennének szét az irányzatok: minél messzebb haladnak, annál inkább elárulják, hogy végre az irány nem párhuzamos. Ugy van ez itt is. Ha egyszer kimondjuk, hogy az esküdt nem bíró, akkor abból oly következtetések folynak, minőket nehezen fognánk elfogadni. Én ugyan nem ellenzem az „esküdtszéki tagok“-nak kihagyatását; de ha ezt teszszük, akkor a czimet oda kellene módosítanunk — bár utólag is — hogy nem rendes bírákról szól a törvény: akkor van legalább annak értelme: miért nem foglaltatnak bele az esküdtek is. Ez az egyik.

A másik, a mit meg kell jegyeznem, az, hogy azon argumentum sem határoz el azon három szó kihagyására, a melyet Irányi képviselő ur fölhozott. Ő ugyanis azt mondja, hogy az esküdtszéki tagok, ha tudják, hogy oly fegyelmi eljárás alá vonathatnak, mely felett a kormány által kinevezett közegek ítélnék, nem fognak függetlenek lenni. *(Zaj.)* De maga is azt mondja, hogy nem kívánhatja, hogy az esküdt is, ha bünt követ el, büntetlenül maradjon; de akkor így is, úgy is a rendes bíróság, a kormány által kinevezett bíró elé kerül. Ezen malumtól tehát, ha van benne malum, sem így, sem úgy nem szabadulunk.

De meg tudok nyugodni abban, hogy ama szók kimaradjanak, egészen más okokból. Abból, mert alig hiszem, hogy gyakorlati alkalmazás esete fenforogna. *(Zaj.)* Ne méltóztatassanak időpazarlásnak tekinteni az indokolást, ha látszólag theoreticus is, mert minden elvnek consequentiája van. És épen azért a motiváció nem közönyös dolog.

Mondom, én nem helyezek arra súlyt, hogy azon három szó benmarad-e vagy sem: mert nem

hiszem, hogy gyakorlati értéke legyen: mert miután senki sem akarhatja azt, hogy az ily elkövetett bűn büntetlenül maradjon, végtére így is, úgy is a rendes bíróság fog felette itélni, és ezen bíróságokban megnyugszom; ez természetesen attól függ, hogy mikép lesznek összealkotva.

Tehát impune is maradhat az eredeti szerkezet; de ha kihagyjuk, jó lesz, ha a czimbe, bár utólagosan, felveszszük azt, a mit előbb említettem, t. i. hogy a czimbe felvegyük, hogy e javaslat nem rendes bíróról szól, és akkor lesz jó értelme, hogy miért nem szólunk az esküdekről. *(Helyeslés.)*

Elnök: Talán, t. ház, már szavazásra érett a tárgy.

Első kérdés az lesz: méltóztatnak-e a 3-dik szakaszt úgy, a mint a központi bizottság ajánlotta, elfogadni vagy nem? *(Nem fogadjuk el!)* A kik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* Kérek ellenpróbát. A kik nem fogadják el, azok keljenek fel. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el. Ennélfogva a 3-dik §-ból e három szó: „az esküdszéki tagokra“, kimarad.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a módosított 3-dik szakaszt.)*

Elnök: Méltóztatnak így elfogadni a 3-dik szakaszt? *(Elfogadjuk!)* A kik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Következik a 4-dik §. tárgyalása.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a 4-dik §-t.)*

Szögyény László előadó: A központi bizottság javasolja, hogy a 4-dik §. 6-dik sorában az „I. részének“ kihagyásával a IV. római szám VI-ra igazíttassék.

Ghyezy Kálmán: A törvényjavaslat ezen szakaszára nézve módosítványom van. *(Halljuk!)* Bátor leszek azt a t. háznak felolvasni. *(Felolvassa:)* „Hivatali büntett vagy vétség megfenyítése az illetékes rendes büntető-bíróságok előtt rendes bűnvádi eljárás mellett közkereset útján eszközöndő; kárának megtérítését mindazonáltal a károsított, akarata szerint, akár a bűnvádi eljárás útján, akár az illetékes rendes polgári bíróságok előtt saját fölperessége alatt indítandó magánkeresettel, előző bűnvádi eljárás vagy engedélykérés nélkül, mindig keresetbe veheti. *(Helyeslés a bal oldalon.)*

Azok után, t. ház! miket az általános tárgyalásnál legközelebb szerencsém volt előadni, módosítványomnak támogatására kevés mondani valóm van. Az általános vita alkalmával előadtam kifogásaimat a ház asztalán fekvő törvényjavaslatnak jelenleg tárgyalás alatt levő 4-dik §-ára nézve, mely kifogásaimnak rövid sommázata az, hogy ezen törvényjavaslatban azon törvényes és

alkotmányos elv, hogy az eljárás rendes bíróságok előtt történjék, csak a bűntényekre nézve tartatik fen, csak azokra nézve modatik ki, hogy azok rendes törvényes bíróságok előtt a szokott törvényes eljárás útján fenyítettessenek meg. A törvényjavaslatban fegyelmieknek nevezett vétségekre nézve pedig a közkereset ugyan megállapítatik, azokra nézve azonban külön kivételes, rendkívüli, titkos bíróság állítatik fel, s e felett a kártérítési keresetnek megindíthatására ezen bíróságnak külön engedélye, s a fegyelmi eljárásnak előleges befejezése kívántatik meg.

Azokban, a miket már szerencsém volt a mai napon e házban előadni, kifejtettem ezen fegyelmi bíróság úgy szerkezetének, mint eljárásának számos lényeges hiányát, melyek a birói felelősség érvényesítését igen megnehezítenék, sőt sok esetben lehetlenné is fogják tenni, s melyeknek, nézetem szerint, csak egy orvoslata van, s ez az, hogy azon törvényes elv, mely a törvényjavaslatban a bűntettekre nézve kimondatik, t. i. a rendes, törvényes bíróságok által a szokott birói eljárás útján fenyítettessenek meg, alkalmaztassék azon ugynevezett fegyelmi vétségekre is, melyek különben is a bűnvádi codexekben előforduló kihágások és vétségek osztályába sorozhatók. Csak az által fognak a törvényjavaslatban megállapított eljárásnak hiányai eltávolíttatni, ha határozottan kimondatik, hogy úgy a bűntények, mint a vétségek megfenyítése, közkeresetre fenntartván, egyébiránt kimondatik, hogy kártérítést követelhet mindenki, ki a bíróság tette által megkárosítva van, saját felperessége alatt a rendes törvényes bíróságok előtt indítandó magánkeresetben, bárkinek előleges engedelme nélkül.

Nem akarom ismételni, a miket már szerencsém volt előadni, hanem csak azt ismétlem, hogy a jogegyenlőség elvével nem egyeztethetem meg azt, hogy a haza polgárainak egy osztályának a bírák vétségeinek megfenyítésére kivételes külön törvényszék állíttassék fel, s csak azt jegyzem meg, hogy azon gyámkodás, mely szerint a fegyelmi kereset megindítására felsőbb engedély kívántatik meg, nem egyeztethető össze az alkotmányos elvekkkel, mert megszorítja az egyéni szabadságot, mely szerint a saját ügye s keresete feletti intézkedés, természetesen saját felelőssége alatt, kizárólagos joga minden önálló polgárnak; beavatkozik a polgárok külön magánügyének kezelésébe, a melybe avatkozni a közhatalomnak semmi joga nincs, és igazságtalanságot foglal magában a károsított irányában, mert a kártérítési keresetnek, alapossága vagy alaptalansága leginkább csak a kártérítés iránt indítandó perben fog valósággal és annak rendje szerint kifejtethetni. Mindazon esetekben tehát, midőn a károsítottól a kártérítési kereset meg-

indítására nézve az engedély megtagadtatik, a károsított már előbb el lesz mozdítva keresetétől, az ügye érdemileg az ő hátrányára már előbb el lesz döntve, mint azt annak rendje szerint a perben kifejtette volna. Mindenesetre pedig a károsított arra kényszerítették, hogy ügyeit kétszeres keresettel, először ugyanis a kártérítési kereset megindíthatásának megengedése iránt beadott folyamodás tárgyalásánál, 2-szor magában a kártérítési perben vitassa, s így kényszerítve van keresetét kétszeres költséggel, fáradsággal és idővesztéssel élni ki.

Ezeknek előrebocsátása mellett, bátor vagyok a tisztelt házat megkérni, hogy a módosítványt s ahhoz csatolt határozati javaslatot elfogadni méltóztassék.

A határozat indoklására talán fölösleges mondani, hogy azon esetre, ha a módosítvány elfogadtatik, a törvényjavaslat mindazon szakaszai, a melyek a fegyelmi bíróságokról, azoknak eljárásáról, az engedélykeresésről szólanak, esznek; és így okvetlen szükséges lesz ezen törvényjavaslatnak ezen módosítvány értelmében újból átdolgozása.

Most, miután módosítványt adván be, e házban ismét szót emelnem annak tárgyalásánál nem lehet, bátor vagyok némely ellenvetésekre is válaszolni, melyek mai napon e teremben e tárgyra, e kérdésre vonatkozólag előadattak.

Perczel Béla képviselő felemlíté azt, hogy a bírói tekintély megóvása kívánja, hogy az alaptalan keresetektől mentessenek fel. Ezen észrevétellel egyértelmű igazságügyminiszter urnak azon észrevétele, a mely szerint azon aggodalmát fejezi ki, ha a kártérítési keresetek ellen a bírák megoltalmaztatni nem fognak, kötéllal lesz kénytelen bírákat fogni. Én elismerem ezen ellenvetések horderejét; azt hiszem azonban, hogy meg lehet a bíróság tekintélyét másképp is menteni, meg lehet a bírákat alaptalan keresetektől menteni azon más országokban is gyakorlatban lévő módon, hogy azok, kik csakugyan teljesen alaptalan keresetekkel támadták meg a bíróságokat, azon perben, a melyben ily keresetet támasztottak, súlyos bírsággal fenytessenek meg. *(Helyeslés a bal oldalon.)*

Igaza van a t. miniszter urnak abban, hogy nem kell a bíróságokat sekaturáknak kitenni; de másrésről, t. ház, nem kell a feleket sem sekaturáknak kitenni. *(Ugy van! bal felől.)* Nem lehet megengedni, hogy midőn a bírót minden áron oltalmazni akarjuk, másrésről experimentum tétessék quasi in anima vili, a feleken, és azokat tegyük ki oly nehézségeknek, melyek miatt igazságot ne szerezhessenek maguknak.

A miket a t. miniszter ur maga méltóztatott az előbb mondani beszédében, azokat illetőleg

először is azt jegyzem meg, miszerint azt, mintha mi a törvényjavaslatot úgy értenék, hogy a kártérítési kereset megindítására az engedélyadásnak joga ezen törvényjavaslatban a közvádolóra volna bízva, tévesen méltóztatott igazságügyminiszter ur felfogni: mert mi is úgy értjük ezen törvényjavaslatot, hogy ezen engedélyt nem a közvádoló adja, hanem a fegyelmi bíróság; s ez észrevételünk ez ellen van irányozva.

A legfelső bíróság, mely egy országban létezik, az én felfogásom szerint oly magas állást foglal el, hogy annak eljárása ellen megrovásra illetékesnek magán az egész országon kívül, én legalább, egyéni felfogásom szerint, senkit sem ismerek; s azért megvallom, igen kíváncsi vagyok azon törvényjavaslat meghallgatására, melyet a legfelsőbb bíróság felett még felállítandó fegyelmi bíróság iránt a t. igazságügyminiszter ur elő fog terjeszteni.

Azt mondotta továbbá az igazságügyi miniszter ur, hogy a fegyelmi vétségeket nem lehet taxative elősorolni; azért szükséges, hogy arbitrális vagyis discretionális fegyelmi bíróságok állittassanak fel. Elismerem, hogy nem igen lehet ezen fegyelmi vétségeket taxative elősorolni; de azt állítom, hogy ez nem is szükséges. Magának ezen törvényjavaslatnak 1-ső, úgy szintén a 10. és 20-ik szakaszaiban úgy a hivatali, mint fegyelmi vétségeknek oly meghatározása, definitiója foglaltatik, melynek alapján magát minden bíróság kellően tájékozhatja; s én azon véleményben vagyok, hogy minél tovább megyünk ezen téren a casuistikában, annál inkább össze fogjuk zavarni az igazságszolgáltatást, de tovább a fegyelmi bíróságokat a fenálló bíróságoknak tagjaiból tervezi igazságügyminiszter ur összeállítani, s azt véli, hogy azok gyakorolhatni fogják ezen discretionális hatalmat a fegyelmi vétségek taxatiója nélkül, de a fegyelmi bíróság nem a rendes bíróságok tagjaiból fog-e összeállítani? s ha az a néhány tag ítélhet ezen törvény szerint a fegyelmi vétségek felett, mért ne ítélhesen minden rendes bíróság; azon egész felsőbb bíróság, melynek a fegyelmi bíróság csak néhány tagjából áll?

Igaza van t. igazságügyminiszter urnak abban, hogy ezen törvényjavaslat szerint az igazságügyi miniszterium nem ítél a bíróságok felett, hanem a felállított fegyelmi bíróságok fognak ítélni; nem is állítottam én ezt, csak annak lehetőségét említettem fel, hogy ha az igazságügyi miniszter folyton beavatkozhatik a bíróságok ügykezelésébe, *(Zaj jobb felől)* bocsánat a szóért, de hamarjában nem jut más eszembe, chikanirozhatja ha akarja, azokat, csak azt mondtam, hogy miután a bíráknak előléptetés általi megjutalmazása szintén a miniszter kezében van, ezek

adnak a közigazgatásnak oly hatalmat, mely nem törvény szerint, hanem a gyakorlatban a bíróságoknak függetlenségét igen könnyen megsemmisíthetné. *(Úgy van! bal felől.)*

Azt mondta igazságügyi miniszter ur, hogy ő nem rendkívüli bíróságokat szervez, hanem rendes bíróságokkal állítja elő a fegyelmi bíróságokat; tökéletesen áll, de a rendes bíróságoknak helyébe teszi azon bíróságok egy osztályát, a rendes bírósági eljárás helyébe állítja az ujonnan kidolgozott fegyelmi eljárást és e kettő együtt az, a mi mindenestre kiváltságos bíróságokat képez.

Csekély esetekre azt mondja igazságügyi miniszter ur, csak nem fogja senki kívánni a nyilvánosságot, a törvényjavaslatban pedig meg van engedve a tárgyalásoknak nyilvánossága a fegyelmi bíróság előtt azon esetben, ha a vádlott azt maga kívánja, vagy ha a hivataltőli elmozdítás esete forog fenn. Engedje meg az igazságügyi miniszter ur! ha azt állítom, hogy ő talán ekkép értelmezte a javaslatot, de annak szószentri szövegében nem ezen értelem fekszik: mert a 46-ik szakasz azt mondja, hogy a nyilvánosságnak csak akkor van helye, ha a hivatalból leendő elmozdításról van szó, és ha a vádlott a nyilvánosságot nem ellenzi. Tehát csak azon esetben van a javaslat szerint a nyilvános tárgyalás megengedve, ha hivatal vesztésről van szó és egyszermind a nyilvános tárgyalást a vádlott sem ellenzi; de ha a vádlott ezen esetben is, azaz ha hivatalvesztés veszélye fenyegeti, ellenzi a nyilvánosságot, a javaslatnak ezen szakasza szerint, a nyilvános tárgyalást megengedni nem lehet. *(Zaj jobb felől.)*

Azt mondta még a tisztelt igazságügyminiszter ur, hogy, ha a kártérítési kereset megindítására engedély nem lesz szükséges, akkor a kártérítési kereset megbirálására külön bíróságot kell fölláztatni; mert hiszen előadhatja magát azon eset, hogy egy összes törvényszék kártérítési kereset alá lesz vonandó. Ezen észrevétel igen fontos, hanem megtehető az igazságügyminiszter ur által beterjesztett saját törvényjavaslat ellen is; mert azon eset is lehetséges, hogy egy egész büntető törvényszék hivatali büntényt követ el, mely miatt a büntető törvényszéknek összes tagjai bűnvádi kereset alá vonandók, az igazságügyminiszter ur mégis saját törvényjavaslatában azt tervezi: hogy a hivatali büntettek a rendes törvényes bíróságok által fenytessenek meg, természetesen azon helyes nézetből indult ki a t. miniszter ur, hogy ily esetekben, melyek csak igen ritkán fordulhatnak elő, más uton segíthet, p. o. delegatio által. De a mi megtörténhetik súlyosabb büntényi esetekben, hogy t. i. mindamellett, miszerint lehetséges, hogy egy egész büntető törvényszék bűn-

vádi kereset alá vonathatik, a hivatali büntények mégis rendes bírák által fenytethetnek meg, az megtörténhetik a kevésbé fontos vétségi és kártérítési esetben is annyival inkább, mert az említett delegatióra csak azon ritka esetben lehet szükség, midőn valamely összes bírói testület, egy egész törvényszék követ vétséget el, mert azt nem látom át, ha például az 1-ső foku törvényszéknek csak egy tagja van kártérítési keresetben érdekelve, azért a törvényszék többi tagja, rendkívüli eseteket kivéve, miért ne ítélhessen?

Azt mondotta végre t. igazságügyminiszter ur, — s ezzel akarom végezni beszédemet, hogy hiszen Franciaországban is úgy van, hogy ily kereseteknek megindítására engedély kívántatik. Erre nézve egyik tagtársunk, ha jól emlékezem, megjegyezte, hogy nem tudom, mily régi idő óta nincs példa rá, hogy ily engedély megadatott volna, s ez nem igen vigasztaló prognostikon ezen törvényjavaslat elfogadására nézve. De én nem ezt akartam mondani, én azt óhajtottam megjegyezni, hogy a törvényjavaslat, mely előttünk fekszik, utánzása azon rendszabályoknak és intézményeknek, melyek hazánkban a mult évtizedben divatban voltak. Sok helyütt — nem mindenben, de sok helyen csaknem szórul szóra tett másolata azon törvénynek, mely a birodalmi tanácsban 1868. évi május 21-én fogadtatott el, és a felség által szentesített. Elismerem, megengedem, hogy sokak által az érdemül fog tulajdonítottatni a törvényjavaslat készítőinek, azok által t. i., kik a paritást a birodalom ugynevezett két fele között e tekintetben is fentartani kívánják; s talán azok által is, kik jogcontinuitást találnak abban, hogy a mult évtizedben divatban volt intézmények s rendszabályok érvénye most ismét visszaállitassék. Én azonban részemről megvallom, helyesebbnek találnám, ha ezen törvényjavaslatnak készítői a helyett, hogy az absolut hatalom alatt levő vagy az alkotmányossággal csak most vajudó nemzetek példáját követték, követték volna, legalább annyiban, a mennyiben ezt a continensen divatos jogfogalmak megengedik, Európa legrégebb, legszabadabb országának, Angliának példáját, a melynek polgárai úgy az egyéni mint a polgári szabadságnak egyik legfőbb biztosítékát épen abban találják, hogy az ellenük elkövetett jogsérelmeket, az irányukban elkövetett büntényeket és vétségeket közzvádoló közbejötté nélkül is, saját felperességek alatt, bár ki ellen, minden engedelem kérés nélkül, a törvényes bíróságok előtt megtorolhatják és megboszulhatják.

Mindezeknél fogva tisztelettel kérem a t. házat, hogy módosítványomat és a hozzá csatolt határozati javaslatot elfogadni méltóztassék. (A

bal oldalon élénk helyeslés, éljenzés és felkiáltások: *Elfogadjuk!*)

Bujanovics Sándor jegyző (felolvassa *Ghyczy Kálmán módosítványát.*)

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: Igen bajos helyzetben vagyok ugyan, (Zaj.) t. ház, midőn így rögtön kell oly módosítványra felelnem, a mely gyökerestül felforgatná az egész törvényjavaslatot. (Felkiáltások: *Halljuk! Halljuk! Holnap!*)

Elnök: Azt gondolom, ha ily fontos tárgynál időt kíván a miniszter ur nyilatkozatára, a t. ház azt nem fogja tőle megtagadni.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter (átvevén s magában elolvassván *Ghyczy Kálmán módosítványát*): Főöslegesnek tartom e kérdés tárgyalását holnapra áttenni: mert a módosítványnak egyszerű átolvasása után is azt látom, hogy azt elfogadni egyáltalában lehetetlen (*Mozgás*), nem csak azért, mert megbontaná a rendszert, hanem mert oly elvet támad meg, melyet úgy hiszem képviselőtársam maga is fenn akar tartani. Ugyanis módosítványa végén kimondja azt, hogy mindenkinek szabadságában álljon kártérítési keresetet, függetlenül a bűnvádi perektől, megindítani.

Halomra döntené ez a polgári perrendtartás egy elvét, melyet minden civilisált törvényhozás elfogadott, azt t. i. hogy midőn valamely polgári kereset valami büntényre alapittatik, mint annak folyománya indittatik meg, ez esetben a polgári kereset fölfüggesztetik mindaddig, míg a büntető cselekmény iránt a büntetővizsgálat le nem folyt. Ez oly általános elv, t. ház! melyet minden civilisált törvényhozás elfogadott, és melyet most, per tangentem, egy más törvény tárgyalása alkalmával, halomra döntenem nem lehet. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

Egyébiránt azt látom, t. ház, hogy *Ghyczy Kálmán* képviselő társam tulajdonképp ugyanazokat hozta fel, miket már az általános vita alkalmával elmondott, és a részletes vita alkalmával ismét általános vitát akar előidézni; (*Ellenmondás bal felől. Halljuk!*) mert nem csupán ezen §-ról szól, melynek tárgyalása most szőnyegen forog, hanem átmege a törvényjavaslat 4. és 6-ik fejezeteire is: holott a részletes vita célja nem az, oly gyökeres és lényeges átváltoztatásokat tenni, (*Ellenmondás bal felől, zaj.*) melyek a törvényjavaslatot teljesen kiforgatnák.

Elismerem, hogy ott, hol a rendes bíróság minden aggály nélkül ítélhet valamely cselekmény felett, nem kell kivételes bíróságot felállítani, azért a hivatali büntettek és közönséges büntettek eseteiben kiválságos bírósághoz nem folyamodtam; hanem kénytelen voltam kivételes

biróságról gondoskodni épen a fegyelmi vétségek eseteiben, mert mint előbb is mondtam, és sajnálom, hogy most ismételnem kell, nincs azon codex, mely a fegyelmi vétségeket taxative képes volna elősorolni. Miután e szerint a fegyelmi vétségeket taxative megállapítani nem lehet, okvetlenül szükséges volt a fegyelmi vétségek eseteiben bizonyos discretionális hatalmat adni a bíróság kezeibe.

Kérdem: a birói függetlenség eszméjének és kívánalmainak mi felel meg inkább: az-e, ha ugyanazon bírókból alakítjuk a fegyelmi bíróságot, a kik a vádlottnak társai, iránta barátságossággal, vagy gyűlölettel viseltetnek? vagy pedig, ha a felső bíróság köréből alakítjuk azt, a mely az érdekeltség határvonalán kívül áll?

A fegyelmi eljárás tárgya lehet pl. hanyagság. Vajon van-e az első bíróságnál biztosíték arra nézve, hogy tagjai el fogják társukat hanyagságért ítélni, és nem fognak-e egymás iránt elnézéssel lenni? És vajon, a szó szoros értelmében, lehet-e azt kivételes bíróságnak nevezni, mely a felső bíróság köréből alakítottatik? Kérdem továbbá: mi az a hatalmas és rendkívüli ok, a miért *Ghyczy Kálmán* képviselőtársam ugyanazon felső bíróság iránt bizalmatlansággal viseltetik, hová az első bíróság ítéletének minden pörben és így a fegyelmi vétségek esetében is az appelláta folytán még az ő terve szerint is fel kellene jönnie? En erre egyáltalán nem találok semmi elfogadható okot.

Azt mondja a képviselő ur, hogy gyámkodás alá akarjuk tenni a bírót az egyes felek irányában. (*Helyeslés.*) De hogy miben áll e gyámkodás, azt nem fejt meg. Én, megvallom igazán, több frázist találok ebben mint súlyt. (*Zajos ellenmondás bal, tetszés jobb felől.*)

Felhozza képviselő ur, hogy nem azt állította rólam, mintha én beavatkoznám a bíróságok teendőibe, hanem csak annak lehetőségét hozta fel, hogy a miniszter a bíróságokra törvénytelen befolyást akarjon gyakorolni; de hiszen ezen lehetőség bármely törvényt hozunk is, mindig fen fog forogni, a törvény mellett a törvény ellen is!

Azért van a miniszteri felelősség megállapítva, hogy az illető miniszter eljárásáért feleljen; de ha a felügyeleti jogtól az igazságügyminisztert teljesen meg akarnók fosztani, akkor az igazságügyminiszter Magyarországon teljesen felesleges lenne. Itélnie úgy sem szabad, s ha felügyelni sem szabad arra, hogy a bíróságok kötelességeiket teljesítsék, ha nem volna joga a vizsgálatot elrendelni, természetesen csak a vizsgálat kérelmezését elrendelni, — mert a vizsgálat elrendelése már a bíróságok teendője — ha mondom ily hatáskört sem akarunk az igazságügyminiszternek adni, akkor méltóztassanak meg-

mondani, hogy az igazságügyminiszter Magyarországon tulajdonképen mire való? Talán a törvényjavaslatok előterjesztése és előkészítése? Ezt át lehet ruházni egy államtanácsra. Ha tőle az összes adminisztrációt elveszszük, ha mint bíró nem ítélhet, és azon bírói teendőkről is lassankint lemond, melyeket az eddigi gyakorlat reá ruházott, akkor az igazságügyminiszter Magyarországon egészen felesleges.

Ezek folytán kérem a t. házat, miután nem akarom az általános vitát megindítani, miután nem akarok itt a 4. szakasznál későbbi §§. védelmezésébe bocsátkozni, méltóztassék elfogadni a javaslatot úgy a mint van, mert hisz azt az elvet, hogy fegyelmi vétség esetében a megtorlás közkereset útján történjék, igen t. barátom Ghyecz Kálmán képviselő ur is elfogadta; a kártérítésre nézve pedig ezen §. csak a későbbi §§-ra hivatkozik; ha tehát e részben eltérő indítványa van, méltóztassék azt akkor megtenni, midőn az illető szakaszok tárgyalás alá fognak kerülni,

de azok tartalmát most itt praeoccupálni nem lehet.

Ismétlem: méltóztassék a 4. §-t úgy elfogadni, a mint van.

Deák Ferencz: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Nem a tárgy érdemére akarok szólni, mert nem vagyok azon helyzetben, hogy egyszeri halálra azon módosítványról, melynek oly messzevágó következtései vannak, véleményt alakíthassak magamnak: (*Helyes!*) hanem meggyőződéseim szerint legezélszerűbbnek látnám, az ülést — miután az idő különben is előrehalad — berekeszteni, és elrendelni, hogy a módosítvány ki nyomassék, kiosztassék és tárgyalása holnapra tűzessék. (*Közhelyeslés.*)

Elnök: T. ház! Ezek szerint Ghyecz Kálmán képviselő ur módosítványa ki fog nyomtatni, holnap reggel kiosztatni és azonnal napirendre kitűzetni.

Holnap 10 órakor fog az ülés megnyitattni.

Az ülés végződik d. u. 2 órakor.

59. országos ülés

1869. október 27-dikén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: A VIII. osztály újabb felhivatik a hiányzó igazoló bizottsági tag megválasztására. Kérvények bemutatása. A kérvényi bizottság bemutatja az elintézett kérvények jegyzékét. A Németh Albert választása meg-ejtett vizsgálatáról szóló jelentés benyújtatik. Tisza Kálmán a Nemzeti Színház, Jókai Mór a pesti vakok intézete iránt interpellálják a kormányt, mely is mindakét kérdésre azonnal válaszol. Tisza Kálmán határozati javaslatot nyújt be az urbériséggel rokon viszonyok rendezése iránt. A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása tovább foly s 4. §-a név szerinti szavazás alapján megállapítatik.

A kormány részéről jelen vannak: Eötvös József b., Horvát Boldizsár, Rajner Pál; később Gorove István.

Az ülés kezdődik d. e. 10 ¼ órakor.

Elnök: Az ülést megnyitom. Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. A mai ülés jegyzőkönyvét Bujanovics Sándor jegyző ur fogja jegyezni; a szólanó kivánók neveit Széll Kálmán és Jámbor Pál jegyző urak jegyzik. A múlt ülés jegyzőkönyve fog hitelesítés végett fölolvastatni.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvasza az október 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: Nincs észrevétel a jegyzőkönyv ellen? (*Nincs!*) Tehát a jegyzőkönyv hitelesít-

tetik. T. ház! A VIII-ik osztály egy része tegnap — talán az én hibám miatt, mivel nem mondtam meg határozottan az időt — délelőtt, másik része délután és ismét egy része ma jött el, s így nem tanácskozhatván, nem választotta meg a hiányzó igazoló bizottsági tagot. Most tehát határozottan kérem a VIII. osztály tagjait, hogy ülés után — hiszen a választás megtörténik néhány perc alatt — méltóztassanak az elnöki szobában összegyűlni és ott a választást okvetlenül megtenni. Neveiket még egyszer felolvastatom: méltóztassanak figyelni.

Széll Kálmán jegyző (*felolvassa a VIII-ik osztály tagjainak neveit.*)